

ส่วนที่ ๑

บทนำ

หลักการและเหตุผล

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำด้านเศรษฐกิจและหุ้นส่วนด้านการพัฒนาในภูมิภาคอาเซียน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศยังคงต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการผลิต และผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนเมืองมีการขยายตัว มีการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกินศักยภาพในการรองรับของระบบนิเวศ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ทรัพยากรธรรมชาติขาดความอุดมสมบูรณ์ สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินการตามนโยบาย มาตรการ และกลไกด้านการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสร้างความสมดุลในการพัฒนาทั้ง ๓ มิติ คือ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งเน้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับที่เหมาะสม มีเสถียรภาพ มีการกระจายการพัฒนา การกระจายรายได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มั่นคง

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ในฐานะหน่วยงานหลักในการจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี พิจารณาตามลำดับตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การจัดทำนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๙ ซึ่งเป็นกรอบการบริหารจัดการในระยะยาว (๒๐ ปี) และการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เรียกว่า “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม” ซึ่งเป็นแผนในระยะกลาง (๕ ปี) เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและแผนฯ ในแต่ละช่วงเวลา และใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ โดยปัจจุบันอยู่ในช่วงระยะของการใช้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ที่สอดคล้องกับช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งระยะเวลาของแผนฯ จะสิ้นสุดในปีหน้า ดังนั้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน สผ. จึงจัดให้มีกระบวนการยก (ร่าง) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ขึ้น เพื่อใช้ในช่วงระยะ ๕ ปีข้างหน้า ซึ่งมีขั้นตอนการจัดทำแผนฯ (ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๑.๑) โดยได้นำกรอบและทิศทางพัฒนาในมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) เป็นแนวทางใน

การกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เพื่อให้มีความสอดคล้อง และมีทิศทางการพัฒนาเป็นแนวทางเดียวกัน

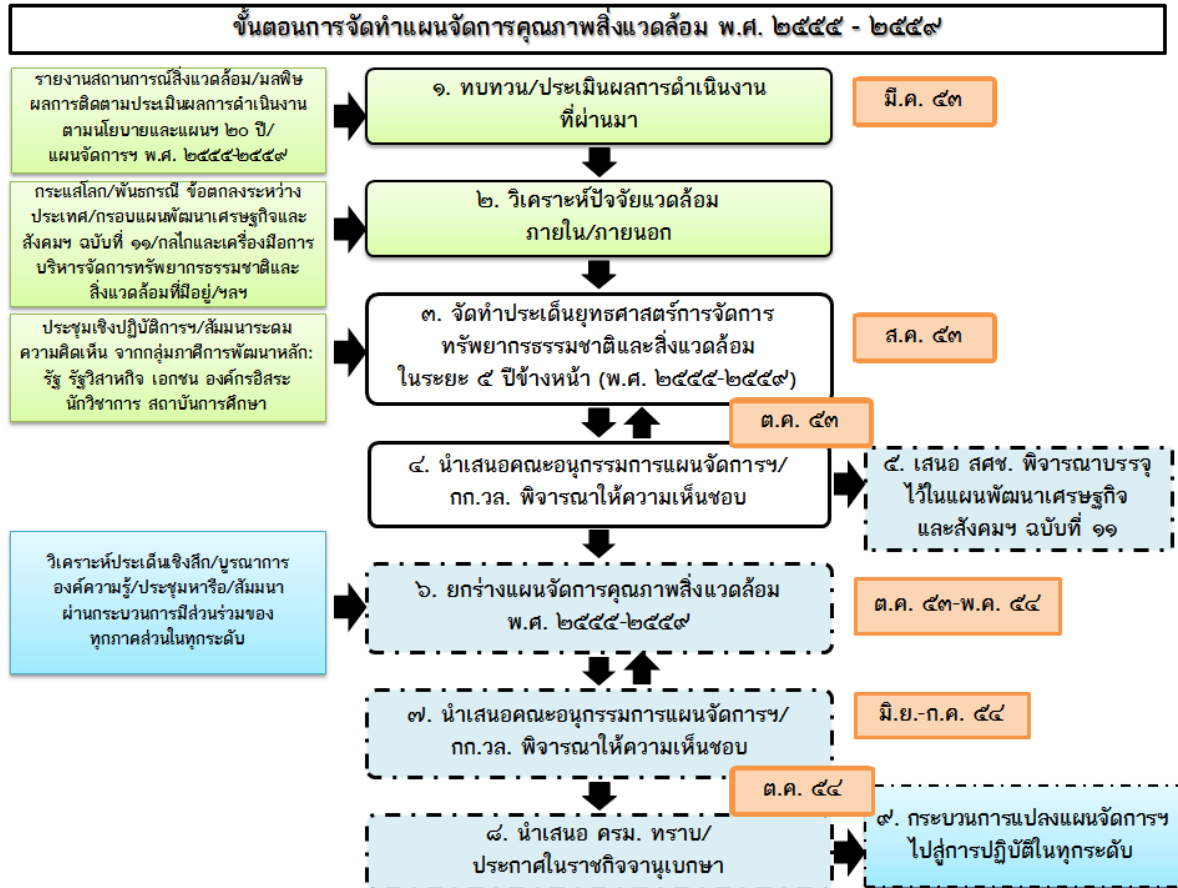
จากการพิจารณาทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้แก่ นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๙ การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ และผลการศึกษารวบรวมสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย รวมทั้งผลการประเมินปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน และในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีการพัฒนา เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๓ การประชุมเชิงปฏิบัติการในกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓ และการประชุมเชิงปฏิบัติการในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓ ซึ่งนำผลที่ได้มาประมวล และกำหนดกรอบและทิศทางในการยก (ร่าง) ประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ที่สอดคล้องกับปัจจัยแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสถานการณ์ในระดับภูมิภาค และระดับโลก นอกจากนี้ ได้มีการจัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นในระดับประเทศ ต่อ (ร่าง) กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๓

สผ. ได้นำเสนอ (ร่าง) กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ต่อคณะกรรมการแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๓ และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๓ พิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว และได้ประสานสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พิจารณานำประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ภายใต้กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนฯ บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีการดำเนินงานที่คำนึงถึงมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จะนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดทำรายละเอียดของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ตามมาตรา ๓๕-๓๖ ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นแผนระยะกลางที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น จะใช้เป็นกรอบในการแปลงไปสู่การปฏิบัติต่อไป โดย สผ. จะนำเสนอ (ร่าง) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ เพื่อให้เกิดการยอมรับ และถือเป็นนโยบายสาธารณะ ต่อ

คณะกรรมการแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามลำดับ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรี และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงขั้นตอนการจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙

ส่วนที่ ๒

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา

๒.๑ การดำเนินงานตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔

กรอบแนวคิดของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ และความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และใช้แนวทางการจัดการแบบบูรณาการที่สอดคล้องตามระบบนิเวศ (Ecological Approach) ผสมผสานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นไปตามกรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งเน้นเรื่อง การสร้างสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน บนรากฐานการพัฒนาของความสมดุลใน ๓ มิติคือ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล และยุทธศาสตร์การพัฒนabanฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้ความสำคัญกับการรักษาฐานทรัพยากร เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์

แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ได้ให้ความสำคัญต่อการแปลงนโยบายระดับชาติ และแผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๑) ไปสู่แนวทางและมาตรการต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติการของหน่วยงานในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับภาค แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด แผนยุทธศาสตร์จังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น (ดังแผนภูมิที่ ๒.๑) นอกจากนี้ ยังได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามกลยุทธ์หลัก ๖ กลยุทธ์ ภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมฯ คือ (๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างภูมิปัญญาาร่วมของภาคีต่างๆ เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกภาคี (๓) การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเชิงรุก (๔) ส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมเพื่อลดความยากจน (๕) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน และ (๖) กำกับ ดูแล และฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและยั่งยืน

แผนภูมิที่ ๒.๑ แผนภูมิความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมาย นโยบายและแผน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๑ การติดตามการดำเนินงานตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔

ผลการติดตามการดำเนินงานตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ในช่วงระยะครึ่งเวลาของแผนฯ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒) พบว่า ส่วนราชการทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีการแปลงแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติทั้ง ๖ กลยุทธ์ และทุกสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังมี การดำเนินงานตามมาตรการของแผนฯ เพียง ๘๕ มาตรการ จาก ๑๕๓ มาตรการ เมื่อพิจารณาจากเอกสารงบประมาณ แผนปฏิบัติการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งโครงการพิเศษของรัฐบาล และแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒ พบว่า จำนวนโครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุน หรือสอดคล้องตามมาตรการของแผนฯ มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๑๓๖ โครงการ/กิจกรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็น ๑๖๔ โครงการ/กิจกรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และ ๑๘๘ โครงการ/กิจกรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒

มาตรการภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ที่มีการนำไปดำเนินการมากที่สุด ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้แก่ มาตรการพัฒนาทางเลือกทรัพยากรพลังงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคคมนาคมขนส่ง มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในภาคการเกษตร และมาตรการจัดการการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดการทำลายระบบนิเวศ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมของชุมชนและค่านิยมที่ดีของชุมชน มาตรการส่งเสริมการจัดการน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และเสียง ส่วนในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๒ มาตรการที่มีการดำเนินการมากที่สุด ได้แก่ มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพของทุกภาค โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย มาตรการจัดการการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดการทำลายระบบนิเวศ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมของชุมชนและค่านิยมที่ดีของชุมชน และมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเชิงพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิถูกต้องตามกฎหมาย มาตรการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรประมงทะเลโดยชุมชน มาตรการกำกับและควบคุมการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งผลิตทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อให้ผลผลิตอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่สากลยอมรับได้ และมาตรการส่งเสริมการจัดการน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และเสียง

มาตรการภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ที่ยังไม่มี การนำไปดำเนินการ เช่น การสร้างความสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้พื้นที่ร่วมกัน การสร้างทางเลือกให้ราษฎรและชุมชนในการประกอบอาชีพบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การเพิ่มศักยภาพของชุมชนและวิสาหกิจชุมชนในด้านการผลิตและบริการ การค้นหาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชน และต่อยอดให้เป็นองค์ความรู้ในระดับสากล ซึ่งจะได้นำมาวิเคราะห์ ทบทวน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางและวิธีการดำเนินการในระยะต่อไป

๒.๑.๒ การดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

ที่ผ่านมา มีการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ดังนี้

(๑) **โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ ๗๒ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ** เป็นการดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านที่ติดเขตและอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งพื้นที่หมู่บ้านที่อยู่ติดเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคน ชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและยั่งยืน เพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายป่าไม้ ทำการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ และให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันดูแล ฝักระวัง ป้องกัน รักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

(๒) **โครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ** เป็นการจัดทำแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และที่ดินของรัฐให้ถูกต้อง และเมื่อได้รับการยอมรับจากทั้งหน่วยงานราชการและประชาคมแล้ว จึงนำแนวเขตดังกล่าว ไปดำเนินการออกเอกสารสิทธิที่ดินในรูปแบบต่างๆ เช่น โฉนดที่ดิน ที่ดินราชพัสดุ และ

เอกสารสิทธิ ส.ป.ก. เป็นต้น ต่อไป เพื่อที่รัฐบาลและชุมชนสามารถวางแผน พัฒนา และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรที่ดิน และทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

(๓) โครงการสำรวจและพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อสนับสนุนระบบน้ำดื่มสะอาดให้กับโรงเรียนทั่วประเทศ เป็นการดำเนินการจัดทำระบบน้ำประปาบาดาล และระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่มสะอาด ตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากปัญหาภัยแล้งของเด็กนักเรียนในถิ่นทุรกันดาร ยกกระดับคุณภาพชีวิตครู นักเรียน และชาวบ้านใกล้เคียง โดยจัดให้มีน้ำสะอาดเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน ซึ่งที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินการไปแล้ว ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ จำนวน ๖๐ แห่ง ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ จำนวน ๔๓๐ แห่ง และอยู่ระหว่างการก่อสร้าง ในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ จำนวน ๓๒๐ แห่ง จากโรงเรียนทั่วประเทศที่ขาดแคลนน้ำดื่มสะอาด จำนวนทั้งสิ้น ๓๒,๑๘๖ แห่ง

(๔) การแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว และดินเค็ม ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานแนะนำแก่กรมทรัพยากรธรณี เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๕๐ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ประสบกับปัญหาดังกล่าว โดยให้จัดหาพื้นที่นาร่องสำหรับการศึกษาวิจัยเชิงลึก เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงและหาแนวทางแก้ไข และให้ทำการทดลองปฏิบัติในพื้นที่ขนาดเล็กก่อน เมื่อได้ผลดีแล้ว จึงขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ โดยให้ยึดหลักแนวทางดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น กรมทรัพยากรธรณีจึงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน จัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในลุ่มน้ำอุบล บริเวณบ้านดงสวรรค์ ตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร โดยมีระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕)

(๕) คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ได้จัดมอบพื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้จำแนกออกจากป่าไม้ถาวร เพื่อเป็นที่ทำกินของราษฎร หรือเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น โดยมอบหมายให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเป็นผู้ดำเนินการ เช่น กรมที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และกรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น

(๖) การจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบ เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เกิดความเป็นธรรม และยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการในกรณีที่มีอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือหน่วยงานมีความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน

(๗) การทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาถึงช่องว่างทางกฎหมาย ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย การกำกับ ติดตามการใช้กฎหมาย รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กฎหมาย

ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดการป่าชุมชน การกำหนดให้มีองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ การปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ การประกาศเขตควบคุมมลพิษ และการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ รวมทั้ง การจัดทำและบังคับใช้มาตรฐานสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย (Volatile Organic Compounds)

(๘) การทบทวนแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (สัตว์ทะเล) ในพื้นที่น้ำจืด เพื่อคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ตามมติของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ที่เห็นชอบให้ปรับปรุงข้อความในคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ ๒/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๑ เรื่อง มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี ในการระงับการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด โดยปรับเป็น การระงับการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด ทั้งนี้ หากอยู่ในระหว่างช่วงของการเพาะเลี้ยง ให้ดำเนินการได้ในแต่ละช่วง และจับสัตว์น้ำให้แล้วเสร็จภายใน ๑๒๐ วัน เพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อคุณภาพดิน คุณภาพน้ำ และการเจริญเติบโตของพืชในพื้นที่ข้างเคียง โดยเฉพาะพื้นที่นาข้าวที่ได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน

(๙) การบูรณาการความร่วมมือในการจัดการและรับมือกับปัญหาไฟป่าและหมอกควัน โดยเฉพาะในพื้นที่นาร่องภาคเหนือ ซึ่งมีความวิกฤติของปัญหาทุกปี โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการลดการเผาบริเวณพื้นที่การเกษตร การลดการเผาป่าและการเฝ้าระวังไฟป่าในช่วงที่มีอากาศแห้ง และช่วงที่มีแนวโน้มของการเผาบริเวณพื้นที่การเกษตรและป่าไม้ นอกจากนี้ ยังได้มีการบูรณาการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำความเข้าใจกับประชาชนในการป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากปัญหาหมอกควัน รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่อง ปัญหาหมอกควันข้ามพรมแดน

(๑๐) การจัดทำกรอบนโยบายและแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากการพัฒนาทรัพยากรแร่ โดยผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมแร่ที่ยั่งยืน และเป็นแนวทางในการสร้างกลไกการเยียวยาและแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบ ถึงแม้ว่าโครงการพัฒนาจะสิ้นสุดแล้ว และเป็นธรรมกับทุกฝ่ายโดยสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

(๑๑) การประยุกต์ใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) เป็นกลไกเพื่อใช้ในการวางแผนและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับลุ่มน้ำ และทรัพยากรรายสาขา ทั้งนี้ ได้มีการดำเนินการนาร่องในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ที่ต้องมีการศึกษาความสอดคล้องของนโยบายการพัฒนา และ

ผสมผสานกับนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมๆ กันด้วย

(๑๒) การพัฒนาการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) โดยปรับปรุงประเภทและขนาดโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาด โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบ ปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๒ และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบ ปฏิบัติ และแนวทางในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการหรือกิจการ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และ สุขภาพ ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๒ และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภท ขนาด และวิธีปฏิบัติ สำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน อย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ ที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ เอกชนจะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๓ ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๓ นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาระบบการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจัดทำคู่มือการจัดทำรายงานจำแนกตามรายประเภทโครงการ ศึกษาแนวทางการ พัฒนาประสิทธิภาพในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาและปรับปรุงกลไกการ พิจารณาและตรวจรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการให้คำปรึกษาแก่ผู้รับบริการ พัฒนา ระบบการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามมาตรการดังที่กำหนดไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาทีมงานกำกับ ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานตามมาตรการต่อ หน่วยงานให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น ทั้งด้านบุคลากร และระบบการทำงาน

(๑๓) การสนับสนุนการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ (ร่าง) พระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่จะกำหนดกรอบรายการเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ประเภทต่างๆ ที่จะนำมาใช้ใ นการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น ภาษีสิ่งแวดล้อม ค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ การวางเงินประกันความเสี่ยง การซื้อ ขายสิทธิการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิทธิการปล่อยมลพิษ เป็นต้น การจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติภาษี ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายการถือครองที่ดิน และทำให้มีการพัฒนาที่ดินที่รกร้างว่างเปล่า อีกทั้งจะเป็นการสร้างรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อ ดำเนินการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย และระบบรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอย มีการออก เทศบัญญัติของท้องถิ่นในเรื่อง การเก็บค่าบริการการจัดการขยะมูลฝอย หรือน้ำเสีย เพื่อให้มีงบประมาณ เพียงพอในการเดิน และบำรุงรักษาระบบ

(๑๔) การเพิ่มประสิทธิภาพของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) และคณะกรรมการลุ่มน้ำ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีการจัดทำแผนการบริหารจัดการและพัฒนา ลุ่มน้ำทั้ง ๒๕ ลุ่มน้ำหลักของประเทศ และการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรลุ่มน้ำ (River Basin Organization: RBO) โดยสนับสนุนการจัดตั้งตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีส่วนร่วม และบูรณาการ ตามหลักการของ Integrated Water Resource Management (IWRM)

(๑๕) การผลักดันให้มีการจัดตั้งองค์กรเฉพาะเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรชีวภาพ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมการต่อยอดและ พัฒนานวัตกรรมด้านทรัพยากรชีวภาพมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนและสังคม ควบคู่กับ การอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ โดยการมีส่วนร่วม

(๑๖) การสำรวจการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในระดับ ท้องถิ่น พื้นที่รวม ๑๐๐ ตำบล ในบริเวณรอบกลุ่มป่าที่สำคัญของประเทศ ๑๓ กลุ่มป่า รวมพื้นที่ ๒๖ จังหวัด การอนุรักษ์และพัฒนาฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีระบบฐานข้อมูล ๕ ด้าน (ด้านพืช สัตว์ แมลง เห็ดราและไลเคน และภูมิปัญญาท้องถิ่น) รวมถึงโครงการบริหารจัดการความหลากหลายทาง ชีวภาพในพื้นที่กลุ่มป่าแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งครอบคลุมเขตพื้นที่อนุรักษ์ใน ๓ จังหวัด ได้แก่ อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี อุทยานแห่งชาติ เติร์ยมการเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่รวมทั้งหมด ๒,๙๐๘,๗๒๙.๕๔ ไร่

(๑๗) การจัดทำแผนและพัฒนากลไกในการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ โดยจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ ซึ่งมี นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน เพื่อทำหน้าที่กำกับนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศ และจัดตั้งสำนักประสานการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้ สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานกลาง (National Focal Point) ในการกำหนดและผลักดันนโยบายและแผนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จัดทำและผลักดัน ยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕ รวมถึงการจัดตั้งองค์การ บริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) เป็นองค์กรเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกำกับ (Designated National Authority: DNA) การดำเนินโครงการตามกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism: CDM) ภายใต้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ และการดำเนินการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามกลไกอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ ยังได้รณรงค์ให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อช่วยบรรเทาภาวะโลกร้อน โดยลดการใช้ถุงพลาสติกและใช้ ถังผ้าแทน รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการและห้างสรรพสินค้าอย่างจริงจัง จนกระทั่งกระแส สังคมได้มีการตอบรับมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

(๑๘) การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด และการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำฐานข้อมูลแหล่งกำเนิดมลพิษของพื้นที่อย่างเป็นระบบ ที่สามารถประเมินสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ระดับความรุนแรงของปัญหา และผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมากำหนดมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับการลดและขจัดมลพิษในเขตพื้นที่

๒.๒ นโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑) นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมน้ำมัน ปาล์ม พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๒ เพื่อส่งเสริมให้มีการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเป็น ๖ ล้านไร่ โดยเป็นพื้นที่ปลูกใหม่ ๔ ล้านไร่ สำหรับนำมาผลิตเป็นไบโอดีเซลเพื่อเป็นพลังงานทดแทน และช่วยลดภาระในการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ และยุทธศาสตร์การพัฒนายางพารา พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๖ ตามมติคณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ ประเภทของพืชที่ปลูก และระบบนิเวศของพื้นที่ โดยเฉพาะปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร อาทิ การปลูกปาล์มต้องใช้น้ำจำนวนมาก อาจส่งผลให้ปริมาณน้ำใต้ดินลดลง และส่งผลกระทบต่อพืชชนิดอื่น นอกจากนี้ การส่งเสริมการปลูกพืชบางชนิดโดยไม่มีการกำหนดเขตพื้นที่ให้ชัดเจน จะทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น

ตัวอย่าง กรณีพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยเปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๕ และ พ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่า มีการดำเนินการปลูกยางพาราในพื้นที่ต้นน้ำ (ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ ๑ และ ๒) เพิ่มขึ้นประมาณ ๔๐,๐๐๐ ไร่ และในพื้นที่อนุรักษ์ บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า กว่า ๗๘,๐๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๕๔ ของพื้นที่อุทยานฯ) ซึ่งสาเหตุหนึ่งของปัญหาการบุกรุกพื้นที่คือ ไม่มีการกำหนดแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์ให้ชัดเจน นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการเผาป่าพรุควนเคร็งเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน โดยมีพื้นที่ป่าพรุที่ถูกบุกรุก และมีการดำเนินคดีไปแล้วกว่า ๓,๐๐๐ ไร่ และมีพื้นที่อีกจำนวนหนึ่งอยู่ระหว่างการตรวจสอบ (รายงานสถานการณ์ไฟป่าและการบุกรุกพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๓) ดังนั้น ภาครัฐจะต้องมีการควบคุมและกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้ชัดเจน รวมถึงให้มีการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายโดยเฉียบขาด

(๒) นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่เฉพาะ อาทิ การพัฒนานิคมอุตสาหกรรม เช่น นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน เป็นต้น ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาศักยภาพในการรองรับมลพิษของพื้นที่ (Carrying Capacity) และมีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) เพื่อประกอบการตัดสินใจการลงทุน

(๓) นโยบายการเปิดการค้าเสรี และนโยบายส่งเสริมการลงทุน ซึ่งก่อให้เกิดการขยายตัวในภาคการผลิต ที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น รวมถึงกระบวนการผลิตที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษภายในประเทศเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการเปิดโอกาสให้มีการนำเข้าสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ที่มีคุณภาพต่ำ และอายุการใช้งานสั้น เช่น แบตเตอรี่ และถ่านไฟฉาย เป็นต้น ทำให้รัฐบาลต้องแบกรับภาระในการจัดการซากผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยเฉพาะขยะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจัดเป็นของเสียอันตราย เป็นจำนวนมากเพิ่มขึ้นทุกปี

๒.๓ สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

จากการติดตามสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พบว่า ยังคงมีปัญหาในหลายด้านอันเนื่องมาจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของประชากร และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่า จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง แต่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงเสื่อมโทรม ดังนั้น โดยภาพรวมแล้ว สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยยังไม่ดีขึ้น ประกอบกับผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ การดำเนินงานของการตอบสนองเป้าหมาย ผลผลิต ตัวชี้วัด รายงานสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ พบว่า ยังมีประเด็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ดังนี้

๒.๓.๑ ทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรดินยังคงเสื่อมโทรม โดยมีการสูญเสียดินที่เกิดจากการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เป็นพื้นที่ถึง ๑๐๙ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๔ ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งสาเหตุสำคัญคือ มีการใช้ที่ดินและจัดการทรัพยากรดินที่ไม่ถูกต้อง เช่น การแผ้วถางทำลายป่าในพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงเพื่อนำมาใช้ในการเกษตร การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยขาดการใช้มาตรการการอนุรักษ์ดิน ปัญหาคุณภาพดินเพื่อการเกษตรในหลายพื้นที่ เช่น ดินเค็ม และดินเปรี้ยว เป็นต้น นอกจากนี้ การถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดินยังมีความขัดแย้ง และไม่เหมาะสม เช่น การใช้ประโยชน์ในพื้นที่อนุรักษ์ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และพื้นที่เมือง เป็นต้น

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ (๑) การแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินให้แก่เกษตรกรยากจนไม่น้อยกว่า ๗๐๐,๐๐๐ ราย ผลการประเมิน พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้คนยากจนไปแล้ว จำนวน ๕๗๕,๒๗๘ ราย จึงมีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่เป้าหมาย (๒) การฟื้นฟูคุณภาพดินในพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒ ต่อปี ซึ่งในทางปฏิบัติ สามารถฟื้นฟูคุณภาพดินในพื้นที่เกษตรกรรมได้เพียงร้อยละ ๑ ต่อปี เท่านั้น จึงมีแนวโน้มที่จะไม่บรรลุเป้าหมาย

๒.๓.๒ ทรัพยากรน้ำ ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาทรัพยากรน้ำ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และน้ำท่วมในฤดูฝนที่ยังคงเป็นปัญหาซ้ำซากในหลายพื้นที่ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติเสื่อมโทรม จากการประมาณการความต้องการใช้น้ำ พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ทั้งประเทศมีความต้องการใช้น้ำประมาณ ๕๗,๓๐๒.๘ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เป็นความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ร้อยละ ๙๐ (๕๑,๗๘๖.๒ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี) และคาดว่าจะขาดแคลนน้ำใช้รวมทั้งประเทศ ประมาณ ๔,๗๓๗ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยพื้นที่กลุ่มลุ่มน้ำภาคเหนือและภาคกลางจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำมากที่สุด

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังประสบปัญหาการเกิดอุทกภัยซ้ำซากทุกปี โดยพบว่า พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย-ดินถล่มในระดับวิกฤติ ครอบคลุมพื้นที่ ๑๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ นครสวรรค์ พะเยา พิจิตร พิษณุโลก ลำพูน สุโขทัย จันทบุรี นครนายก ปราจีนบุรี และตรัง โดยหมู่บ้านในลุ่มน้ำน่าน ยม และเจ้าพระยา จะประสบภัยน้ำท่วมมากที่สุด ส่วนปัญหาภัยแล้งซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น พบว่า มีจำนวนหมู่บ้านที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยแล้งในระดับปานกลางถึงระดับรุนแรงประมาณ ร้อยละ ๓๔ ของจำนวนหมู่บ้านทั้งประเทศ โดยกลุ่มลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเสี่ยงมากที่สุด สาเหตุหลักของปัญหาทรัพยากรน้ำมาจากการบุกรุกทำลายและการทำกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่ต้นน้ำ และบริเวณลุ่มน้ำ โดยขาดมาตรการควบคุมป้องกันที่ดี รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในเชิงบูรณาการของทุกภาคส่วน

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ มีการจัดการทรัพยากรน้ำ ในเชิงบูรณาการแบบเป็นระบบลุ่มน้ำ ใน ๒๕ ลุ่มน้ำ โดยเน้นการจัดการด้านอุปสงค์เป็นสำคัญ รวมทั้งทำให้ทุกหมู่บ้านมีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับการอุปโภคและบริโภค ผลการประเมิน พบว่า มีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานไปในทิศทางของเป้าหมาย อาทิ โครงการปรับปรุง พื้นฟู อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ ครอบคลุม ๒๕ ลุ่มน้ำ การก่อสร้างและปรับปรุงระบบชลประทานทั่วประเทศ รวมทั้งการลงทุนด้านแหล่งน้ำในเขตอุตสาหกรรมภาคตะวันออก เป็นต้น

๒.๓.๓ ความหลากหลายทางชีวภาพ ในอดีต ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งชนิดพันธุ์และปริมาณ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง แต่ในปัจจุบัน พบว่า ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง และมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการขาดการจัดการที่เหมาะสม และการทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของทรัพยากรชีวภาพ เช่น การบุกรุกทำลายป่า ไฟป่า และการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และจำนวนสัตว์และพืชหลายชนิดลดลงอย่างรวดเร็วซึ่งบางชนิดสูญพันธุ์ไป และอีกหลายชนิดกำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หรืออยู่ในภาวะถูกคุกคาม

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ ป้องกันและลดอัตราการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะด้านการคุ้มครองสัตว์ป่า และการป้องกันการค้าสัตว์ป่า

ที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งมีศูนย์ข้อมูลระดับชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ผลการประเมิน พบว่ามีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) ได้มีการดำเนินงานที่สำคัญ เช่น การสนับสนุนการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ และการศึกษารูปแบบการจัดทำระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในระดับประเทศ เป็นต้น และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำนโยบายมาตรการ และแผนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕

๒.๓.๔ ทรัพยากรป่าไม้ ยังคงถูกบุกรุกทำลาย และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ พื้นที่ป่าไม้ลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เฉลี่ยร้อยละ ๓.๙ และในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เฉลี่ยร้อยละ ๑.๕ จากข้อมูลรายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่า สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙๐ (เนื้อที่ประมาณ ๙๙.๑๐ ล้านไร่) ลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งมีอยู่ร้อยละ ๓๑.๔๐ (เนื้อที่ประมาณ ๑๐๐.๗ ล้านไร่) และสัดส่วนพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘๐ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งมีอยู่ร้อยละ ๑๘.๓๐ สาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ การบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและเพื่อประกอบกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ และการเกิดไฟป่า แม้ว่าอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้จะต่ำกว่าที่ผ่านมา แต่ยังคงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ อนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ (ป่าบกและป่าชายเลน) ไม่ให้ลดลง และควรเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๐.๕ ใน ๕ ปี ผลการประเมิน พบว่า สัดส่วนพื้นที่ป่าต่อพื้นที่ประเทศยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงมีแนวโน้มที่จะไม่บรรลุเป้าหมาย แม้ว่า จากข้อมูลสำรวจสภาพป่าชายเลนล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ ๑.๕ ล้านไร่ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ประมาณ ๐.๕ ล้านไร่ อันเป็นผลมาจากการอนุรักษ์ ป่าพรุ และการปลูกป่าชายเลนทดแทนอย่างไรก็ตาม กิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งก็มีส่วนทำให้ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลายมากขึ้น

๒.๓.๕ ทรัพยากรประมง และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรน้ำจืดยังคงมี ปัญหาความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๙) ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำจืดจากแหล่งธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไม่มาก ส่วนผลผลิตจากประมงน้ำจืดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่ ทรัพยากรประมงทางทะเล ซึ่งเมื่อพิจารณาจากอัตราการจับสัตว์น้ำต่อการลงแรงประมง (Catch Per Unit Effort: CPUE) พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีค่าเฉลี่ย ๒๕.๓๓ กิโลกรัมต่อชั่วโมง แสดงว่า มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๐ รวมทั้งผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ จากการสำรวจในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ พบว่า แนวปะการังทุกจังหวัดทางฝั่งอันดามันเกิดการฟอกขาวมากกว่าร้อยละ ๗๐ ของปะการังมีชีวิตที่มีอยู่ และมีปะการังที่ฟอกขาวเริ่มตาย ร้อยละ ๕-๔๐ ส่วน

สถานการณ์ฝิ่งอ่าวไทย พบว่า เกิดการฟอกขาวรุนแรงเช่นเดียวกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศแนวปะการัง และการบริหารจัดการพื้นที่ เพื่อให้เกิดการฟื้นตัวตามธรรมชาติ

จากข้อมูลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ พบว่า แนวชายฝั่งทะเลทั่วประเทศที่มีความยาวประมาณ ๖๐๐ กิโลเมตร (ร้อยละ ๒๓ ของแนวชายฝั่งทะเลของไทย) ถูกกัดเซาะจนทำให้ตลิ่งพังทลาย และที่ดินบริเวณชายฝั่งสูญหายไปประมาณ ๑.๑ แสนไร่ นับเป็นมูลค่าความเสียหายเฉพาะที่ดินประมาณ ๑ แสนล้านบาท โดยชายฝั่งอ่าวไทยตอนบนในพื้นที่บ้านขุนสมุทรจีน จังหวัดสมุทรปราการ มีความวิกฤติและรุนแรงที่สุด ซึ่งมีอัตราการกัดเซาะมากกว่า ๒๕ เมตรต่อปี เป็นระยะทาง ๑๒.๕ กิโลเมตร

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ มีการจัดการทรัพยากรประมงและทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นในทุกจังหวัดชายทะเล ผลการประเมิน พบว่ามีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยกรมประมง และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้ดำเนินการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมกับภาคประชาชน เช่น การฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน การสร้างปะการังเทียม การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง และการปรับปรุงพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้น

๒.๓.๖ ทรัพยากรธรณี และทรัพยากรพลังงาน ความต้องการทรัพยากรแร่เพื่อเป็นฐานการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้างพื้นฐานและการพัฒนาอื่นๆ ยังคงเพิ่มสูงขึ้น จึงต้องมีการผลิตและนำเข้าจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งผลจากการพัฒนาทรัพยากรแร่ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย และวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชน รวมทั้งยังมีปัญหาการจัดการหน้าดิน และการปนเปื้อนในพื้นที่เหมืองที่ปิดกิจการแล้ว และพื้นที่โดยรอบ สาเหตุสำคัญมาจากการปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ส่วนสถานการณ์ธรณีพิบัติภัย เช่น ดินถล่ม หินถล่ม และหลุมยุบ เป็นต้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากกระบวนการทางธรณีวิทยา และกิจกรรมของมนุษย์ ยังคงเกิดขึ้นในบางพื้นที่และสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินของประเทศ

การใช้พลังงานของประเทศมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงระยะ ๓๐ ปีที่ผ่านมา ยกเว้นปีที่ประเทศประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ โดยในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา มีการใช้พลังงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒.๑ ต่อปี จึงต้องมีการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ โดยเฉพาะน้ำมันดิบที่มีสัดส่วนการนำเข้าสูงถึงเกือบร้อยละ ๗๐ ของปริมาณการนำเข้าพลังงานเชิงพาณิชย์ทั้งหมด รวมทั้งมีการพัฒนาพลังงานทางเลือกอื่นๆ เพื่อทดแทนการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ โดยสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาด้านพลังงานหมุนเวียน และพลังงานทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและการใช้พลังงานที่มีการปล่อยสารมลพิษทางอากาศได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นดังที่เกิดขึ้นในหลายกรณี จากโครงการผลิตพลังงานไฟฟ้า เช่น โรงไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ หรือชีวมวลเป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคม ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหา

มาจากการขาดกระบวนการมีส่วนร่วมที่ดี ชุมชนในพื้นที่ไม่ได้รับการดูแล และรัฐบาลยังขาดการส่งเสริมและ พัฒนาการผลิตพลังงานทดแทนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ มีการจัดการป้องกันและ บรรเทาภัยในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ พื้นที่เสี่ยงภัยหรือธรณีพิบัติภัย ผลการประเมินพบว่า มีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยกรมทรัพยากรธรณีได้ดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังแจ้งเตือนธรณี พิบัติภัย และจัดทำแนวทางการป้องกันและฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยดินถล่ม

๒.๓.๗ คุณภาพน้ำ ในภาพรวม คุณภาพน้ำในแม่น้ำสายสำคัญและแหล่งน้ำหลักของ ประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒ มีแนวโน้มแย่ลง จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำตามเกณฑ์มาตรฐาน คุณภาพแหล่งน้ำผิวดิน พบว่า แหล่งน้ำที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี พอใช้ และเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ ๓๑ ๓๖ และ ๓๓ ตามลำดับ แหล่งน้ำที่มีคุณภาพเสื่อมโทรม ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีน ตอนกลางและตอนล่าง ทะเลสาบสงขลา และลำตะคองตอนล่าง ทั้งนี้ ไม่พบแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรมมาก สำหรับคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งทั่วประเทศโดยรวมเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะอ่าวไทยตอนใน บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำ ตามดัชนีคุณภาพน้ำทะเล พบว่า คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ดี พอใช้ คิดเป็นร้อยละ ๕ ๕๑ และ ๓๔ ตามลำดับ ขณะที่คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมและเสื่อมโทรมมาก คิดเป็นร้อยละ ๑๐ ในส่วนของ คุณภาพน้ำบาดาลในพื้นที่อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม พบว่า ยังเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของสารมลพิษ โดย การปนเปื้อนของอินทรีย์สารจากน้ำเสียชุมชนเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้แหล่งน้ำผิวดินมีคุณภาพเสื่อมโทรม และ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำทะเลโดยตรง

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ รักษาคุณภาพน้ำของแหล่งน้ำ ผิวดินอย่างน้อยร้อยละ ๘๕ และแหล่งน้ำทะเลชายฝั่งอย่างน้อยร้อยละ ๘๗ ให้อยู่ในเกณฑ์พอใช้ขึ้นไป ผลการ ประเมิน พบว่า คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำผิวดินที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ขึ้นไป ลดลงจากร้อยละ ๗๖ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เหลือร้อยละ ๖๗ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ส่วนแหล่งน้ำทะเลชายฝั่ง ลดลงจากร้อยละ ๘๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เหลือร้อยละ ๘๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ทั้งนี้ มีเพียงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำทะเลชายฝั่ง เป็นไปตามเป้าหมายของแผนฯ ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่จะไม่บรรลุเป้าหมาย

๒.๓.๘ คุณภาพอากาศในเมืองใหญ่ เช่น จังหวัดสระบุรี แม่ฮ่องสอน เชียงราย ลำปาง กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ พระนครศรีอยุธยา สมุทรปราการ ระยอง และชลบุรี เป็นต้น ยังคงมีปัญหาเรื่อง ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน ๑๐ ไมครอน (PM_{๑๐}) เกินค่ามาตรฐาน และคุณภาพอากาศในพื้นที่ทั่วไปทั่วประเทศ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มแย่ลง สาเหตุหลักของมลพิษทางอากาศเกิดจากการจราจรขนส่งในเขตเมือง การอุตสาหกรรม หมอกควันจากการเผาในที่โล่งและไฟฟ้า นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหามลพิษทางอากาศ จากสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย (Volatile Organic Compounds: VOCs) ในบริเวณพื้นที่ริมถนนในเขต

เมือง โดยเฉพาะปริมาณเบนซินสูงกว่าค่ามาตรฐานเป็นส่วนใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร และพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพแก่ประชาชนในพื้นที่

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ รักษาคุณภาพอากาศให้มีดัชนีคุณภาพอากาศรายวันอยู่ในเกณฑ์ดีถึงปานกลางไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ ผลการประเมิน พบว่า ปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ ๘๗.๒ ประกอบกับฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{๑๐}) เฉลี่ยหนึ่งปีในทุกพื้นที่ที่มีแนวโน้มลดลง จึงคาดว่า มีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย

๒.๓.๙ มลพิษทางเสียง ส่วนใหญ่เกิดขึ้นบริเวณริมถนนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และบริเวณตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงโม่และบดย่อยหินจำนวนมากโดยมีระดับเสียงเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง เกินเกณฑ์มาตรฐานตลอดช่วงเวลาที่ทำการตรวจวัด ส่วนบริเวณพื้นที่ทั่วไปของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และพื้นที่ต่างจังหวัดส่วนใหญ่ ระดับเสียงอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน สาเหตุหลักของปัญหามลพิษทางเสียงมาจากการจราจรขนส่งในเขตเมืองและการอุตสาหกรรม

๒.๓.๑๐ ขยะมูลฝอย มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศรวมประมาณ ๑๕.๑๑ ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ประมาณร้อยละ ๐.๘ ทั้งนี้ มีการนำกลับไปใช้ประโยชน์ประมาณร้อยละ ๒๖ และได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพียงร้อยละ ๔๐ ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ประมาณร้อยละ ๒.๐ สาเหตุหลักของปัญหามาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทุกปี และพฤติกรรมการใช้บริโภคที่เปลี่ยนไป ทำให้ขยะมูลฝอยจากบรรจุภัณฑ์เพิ่มขึ้น รวมทั้งความสามารถในการกำจัดขยะมูลฝอยน้อยกว่าปริมาณที่เกิดขึ้น

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ (๑) ลดอัตราการเกิดขยะมูลฝอยชุมชนโดยเฉลี่ยให้ไม่เกิน ๑ กิโลกรัม/คน/วัน (๒) มีการนำขยะมูลฝอยชุมชนกลับมาใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ และ (๓) มีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างถูกสุขลักษณะไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น ผลการประเมิน พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ อัตราการเกิดขยะมูลฝอยชุมชนในเขตเมืองมีแนวโน้มลดลงโดยเฉลี่ย ๑.๑๗ กิโลกรัม/คน/วัน มีการนำขยะมูลฝอยชุมชนกลับมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๖ ของขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นทั้งหมด และมีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างถูกสุขลักษณะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๘ ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น จึงคาดว่า มีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย

๒.๓.๑๑ การผลิตและการใช้สารอันตราย ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๕ มีสารอันตรายทั้งในประเทศและนำเข้าเพิ่มสูงมาก แต่นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ การผลิตและการนำเข้าสารอันตรายมีปริมาณลดลงเล็กน้อย สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีการผลิตและนำเข้าสารอันตรายรวมประมาณ ๓๙.๖ ล้านตัน แบ่งเป็นการผลิตในประเทศประมาณ ๒๔.๑ ล้านตัน (ร้อยละ ๖๑) และนำเข้าจากต่างประเทศ ๑๕.๕๔ ล้านตัน (ร้อยละ ๓๙) ซึ่งเป็นปริมาณนำเข้าที่เพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ประมาณ ๓ เท่า ทั้งนี้ การใช้สาร

อันตรายเพื่อตอบสนองกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชน อันเกิดจากการรั่วไหลจากการขนส่ง การจัดเก็บที่ไม่ปลอดภัย การใช้ที่ไม่ถูกวิธี และการเกิดอุบัติเหตุในโรงงาน นอกจากนี้ พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีผู้ป่วยที่ได้รับพิษจากสารอันตราย รวม ๑,๙๒๖ ราย แบ่งเป็น สารอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม ๒๗๗ ราย และสารอันตรายจากภาคการเกษตร ๑,๖๔๙ ราย โดยพื้นที่ที่มีจำนวนผู้ป่วยสูงคือ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ การใช้สารเคมีอันตรายที่มีความเสี่ยงสูงในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมลดลงไม่น้อยกว่า ๕๐๐ ชนิด ผลการประเมิน พบว่า ปริมาณการใช้สารอันตรายในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงมีแนวโน้มที่จะไม่บรรลุเป้าหมาย

๒.๓.๑๒ ของเสียอันตราย ซึ่งครอบคลุมซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electrical and Electronic Equipment: WEEE) และขยะมูลฝอยติดเชื้อ โดยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๕๑ มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นมาโดยตลอด ส่วนในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีของเสียอันตรายเกิดขึ้น ๓.๐๗ ล้านตัน ลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ร้อยละ ๒ ซึ่งแบ่งเป็น ของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรมร้อยละ ๗๗ และจากชุมชนร้อยละ ๒๓ ทั้งนี้ มากกว่าร้อยละ ๗๐ ของปริมาณของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ เกิดขึ้นในภาคตะวันออก และกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ (๑) ของเสียอันตรายชุมชนที่เกิดขึ้นทั้งหมดทั่วประเทศได้รับการคัดแยกเพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ (๒) มีศูนย์จัดการของเสียอันตรายชุมชนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการในภูมิภาคอย่างน้อยภูมิภาคละ ๑ แห่ง และ (๓) มีการจัดการกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ ของปริมาณกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมด ผลการประเมิน พบว่า มีแนวโน้มที่จะไม่บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากนับจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๒ กรุงเทพมหานคร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเทศบาลอีก ๑๔ แห่งสามารถรวบรวมของเสียอันตรายจากชุมชนได้เพียงร้อยละ ๑๐-๑๕ ของปริมาณของเสียอันตรายจากชุมชนที่เกิดขึ้นทั้งหมดในพื้นที่เป้าหมาย

ส่วนกากของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม พบว่า ร้อยละ ๙๗ ของปริมาณของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม โดยมีโรงงานที่รับจัดการสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุไม่ใช้แล้วที่เป็นของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมทั่วประเทศ ๓๑๑ แห่ง ซึ่งมีขีดความสามารถในการรองรับถึง ๑๐.๗๓ ล้านตันต่อปี และเนื่องจากโรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ส่งผลให้แหล่งกำเนิดของเสียอันตรายในภูมิภาคอื่นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งเพื่อนำไปกำจัดสูง จึงทำให้มีการเก็บรวบรวมของเสียอันตรายไว้ในโรงงาน หรือมีการลักลอบทิ้งปนไปกับขยะมูลฝอยชุมชน โดยในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา กรมควบคุมมลพิษได้รับแจ้งกรณีลักลอบทิ้งกากของเสีย จำนวน ๗๕ ครั้ง ดังนั้น กระทรวงอุตสาหกรรมร่วมกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำมาตรการการป้องกันและแก้ไข

ปัญหาการลักลอบทิ้งและบริหารจัดการกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตราย โดยผ่านเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๒

๒.๓.๑๓ การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาชุมชนแออัด การขาดแคลนพื้นที่สีเขียว และปัญหามลพิษ เนื่องจาก การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตเมืองอย่างรวดเร็ว การขาดการควบคุมและบังคับใช้ผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ การขาดการวางแผนระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่เหมาะสม และรองรับกับการขยายตัวของเมือง ส่วนสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมโดยรอบเสื่อมโทรมหรือถูกทำลาย เนื่องจากมีการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์หรือทำกิจกรรมต่างๆ หรือมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้โดยไม่มีมาตรการควบคุมป้องกันอย่างเหมาะสม หรือกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ก่อให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษ สำหรับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบในหลายพื้นที่ ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมที่เกิดจากการพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ไม่สอดคล้อง และไม่เหมาะสมกับคุณลักษณะของพื้นที่ หรือการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้คุณค่าของรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งศิลปกรรมสูญหายและหมดสภาพไป อีกทั้งสาเหตุที่สำคัญคือ การพัฒนาเมือง การขยายถนน การก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค และการก่อสร้างอาคารพาณิชย์โดยรอบแหล่งศิลปกรรม โดยขาดหน่วยงานกำกับ ดูแลอย่างจริงจัง

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ (๑) มีการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนตามเกณฑ์เมืองน่าอยู่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมาย (๒) จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม มีการป้องกันพื้นที่และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของกลุ่มเป้าหมาย ผลการประเมิน พบว่า มีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยมีการสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนตามเกณฑ์เมืองน่าอยู่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการดำเนินโครงการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืนในเทศบาลทุกระดับอย่างต่อเนื่องทุกปี ส่วนการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมมีการดำเนินกิจกรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกับเป้าหมาย นอกจากนี้ ยังมีการอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น

๒.๓.๑๔ พันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ รวมถึงปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง และโรคระบาดที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ กิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของประเทศไทย และจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ยังส่งผลให้ประเทศไทยมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี จากข้อมูลของ World Resources Institute ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ พบว่า ประเทศไทยมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นอันดับที่ ๒๔ ของโลก (คิดจากก๊าซเรือนกระจก ๖ ประเภท ไม่รวมการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและภาคป่าไม้) โดยภาคที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมาก ได้แก่ ภาคการผลิตไฟฟ้า ภาคคมนาคมขนส่ง และภาคอุตสาหกรรม

ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนฯ ที่ตั้งไว้ คือ (๑) เมืองศูนย์กลางที่ทำหน้าที่ดูแลตรวจสอบการดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒) มีกฎหมายด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ และกฎหมายการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ ผลการประเมิน พบว่า มีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้คำรับรองโครงการที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ตามกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism: CDM) ภายใต้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมีการยก (ร่าง) พระราชบัญญัติว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพของเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ พ.ศ. และระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเข้าถึงและได้รับประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ.

๒.๔ ทิศนคติของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

ผลการสำรวจทัศนคติของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต่อการจัดลำดับความสำคัญของสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนให้ความสำคัญต่อปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อย แต่ให้ความสำคัญกับปัญหาเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ปัญหาการเมือง ปัญหาการว่างงาน และปัญหายาเสพติด ตามลำดับ โดยปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนจัดลำดับความสำคัญอยู่ในอันดับที่ ๘ และ อปท. อันดับที่ ๕ ส่วนปัญหามลพิษ ประชาชนจัดลำดับความสำคัญอยู่ในอันดับที่ ๗ และ อปท. อันดับที่ ๑๐ (ตารางที่ ๑)

ประชาชน และ อปท. มีทัศนคติต่อปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศที่ตรงกัน โดยเห็นว่า ปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่าเป็นปัญหาที่วิกฤติที่สุด รองลงมาคือ การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย และปัญหาอุทกภัย ตามลำดับ (ตารางที่ ๒) ในส่วนของมลพิษ ประชาชนเห็นว่า ปัญหาสถานะที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้นเป็นปัญหาที่วิกฤติที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาขยะ มลพิษทางอากาศ ปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหาร และปัญหาน้ำเน่าเสีย ตามลำดับ ในขณะที่ อปท. มีความเห็นว่า ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่วิกฤติที่สุด รองลงมาคือ สถานะที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น ปัญหาสารพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อม มลพิษทางอากาศ และปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหาร ตามลำดับ (ตารางที่ ๓) อย่างไรก็ตาม ประชาชนและ อปท. มีความเห็นตรงกันว่า ในการพัฒนาประเทศควรคำนึงถึงผลกระทบ

ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย โดยให้เหตุผลว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญของประเทศ ไม่ควรถูกทำลายจากกิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

จากการสำรวจทัศนคติจำแนกตามรายภาคพบว่า **ประชาชนในทุกภาคของประเทศเห็นว่า ปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่าเป็นปัญหาวิกฤติที่สุดที่รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ยกเว้นประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเห็นว่า ปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งเป็นปัญหาที่วิกฤติที่สุด** (ตารางที่ ๔) ประชากรในเขตเมืองให้ความสำคัญกับปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่า การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย และปัญหาอุทกภัย ตามลำดับ ในขณะที่ประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตเมืองเห็นว่า ปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่า และการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งเป็นปัญหาที่วิกฤติพอๆ กัน รองลงมาคือ ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน และปัญหาอุทกภัย ตามลำดับ

ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะต่อไป จะต้องให้ความสำคัญมากขึ้นต่อประเด็นสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละภูมิภาคและพื้นที่ รวมถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ โดยยึดหลักการจัดการในเชิงระบบนิเวศ (Ecological Approach) ที่ครอบคลุมพื้นที่มากกว่าหนึ่งจังหวัด เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างเป็นระบบและบูรณาการ เช่น การจัดการน้ำตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ การจัดการกลุ่มป่า และการป้องกันไฟป่า เป็นต้น

ตารางที่ ๑ ลำดับปัญหาวิกฤติของสังคมไทย

ลำดับที่	ประชาชน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๑	ปัญหาเศรษฐกิจ	ปัญหาเศรษฐกิจ
๒	ปัญหาการเมือง	ปัญหาการเมือง
๓	ปัญหาการว่างงาน	ปัญหาการว่างงาน
๔	ปัญหายาเสพติด	ปัญหายาเสพติด
๕	ปัญหาอาชญากรรม	ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ
๖	ปัญหาที่ดินทำกิน/ที่อยู่อาศัย	ปัญหาเยาวชน
๗	ปัญหามลพิษ	ปัญหาที่ดินทำกิน/ที่อยู่อาศัย
๘	ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ	ปัญหาการใช้พลังงาน
๙	ปัญหาเยาวชน	ปัญหาอาชญากรรม
๑๐	ปัญหาการใช้พลังงาน	ปัญหามลพิษ

ตารางที่ ๒ ลำดับความสำคัญของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ

ลำดับที่	ประชาชน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๑	การสูญเสียพื้นที่ป่า	การสูญเสียพื้นที่ป่า
๒	การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง	การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง
๓	การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย	การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย
๔	ปัญหาอุทกภัย	ปัญหาอุทกภัย
๕	ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน	ปัญหาความขัดแย้งในสังคมจากการใช้ทรัพยากร

ตารางที่ ๓ ลำดับความสำคัญของปัญหามลพิษ (สิ่งแวดล้อม)

ลำดับที่	ประชาชน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๑	สภาวะที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น	ปัญหาขยะ
๒	ปัญหาขยะ	สภาวะที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น
๓	มลพิษทางอากาศ	ปัญหาสารพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อม
๔	ปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหาร	มลพิษทางอากาศ
๕	ปัญหาน้ำเน่าเสีย	ปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหาร

ตารางที่ ๔ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลต้องเร่งดำเนินการแก้ไข (รายภาค)

ปัญหา	กทม./ ปริมณฑล	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาค ตะวันออก เฉียงเหนือ	ภาคใต้
การสูญเสียพื้นที่ป่า	๑	๑	๑	๔	๑
การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง	๓	๓	๓	๑	๖
การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย	๒	๒	๕	๕	๓
อุทกภัย	๘	๘	๔	๒	๕
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	๕	๔	๖	๓	๔
สภาวะที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น	๔	๖	๒	๖	๒

ปัญหา	กทม./ ปริมณฑล	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาค ตะวันออก เฉียงเหนือ	ภาคใต้
ปัญหาขยะ	๗	๕	๗	๘	๙
มลพิษทางอากาศ	๖	๗	๘	๑๐	๑๐
ความเสื่อมโทรมของแหล่งธรรมชาติ	๙	๙	๙	๗	๗
การลดลงของสัตว์ป่า	๑๐	๑๐	๑๐	๙	๘

ที่มา: โครงการจัดลำดับความสำคัญของสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ
 โดยการสำรวจทัศนคติของประชาชนและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เดือน
 กันยายน ๒๕๕๒)

ส่วนที่ ๓

การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทาง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)

การกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ บริบทของสภาพแวดล้อมที่จะมีผลต่อการกำหนดและขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์ให้เกิดประสิทธิผล กล่าวคือ หากสามารถทำความเข้าใจและคาดการณ์บริบทของสภาพแวดล้อมดังกล่าวได้ถูกต้องและชัดเจน ก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สามารถขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมนี้ใช้หลักการวิเคราะห์แบบ PEST (Political/Economic/Socio-cultural/Technological Components) และ SWOT (Strengths/Weaknesses/Opportunities/Threats) ดังนี้

๓.๑ การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม โดยวิธี PEST

๓.๑.๑ มิติด้านการเมืองและนโยบายรัฐ (Political Component: P) เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง นโยบายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของภาครัฐที่น่าจะมีผลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการประเมินสถานการณ์ในระยะ ๕ ปีข้างหน้า สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ ดังนี้

(๑) **ธรรมาภิบาลและเสถียรภาพทางการเมือง** เนื่องจากปัญหาความขัดแย้ง การก่อความไม่สงบภายในประเทศ และปัญหาชายแดนภาคใต้ ประเทศไทยจึงอยู่ในภาวะเสี่ยงที่ส่งผลให้เสถียรภาพทางการเมืองลดลง โดยจากการศึกษาคะแนนเสถียรภาพทางการเมือง ที่จัดทำโดย ธนาคารโลก พบว่า ประเทศไทยมีคะแนนเสถียรภาพทางการเมืองลดลงจาก ๑๗.๓ คะแนน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็น ๑๒.๙ คะแนน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยเสถียรภาพทางการเมืองเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการกำหนดทิศทางการนโยบายและแผนการบริหารราชการแผ่นดินในทุกๆ ด้าน ซึ่งภาวะเสี่ยงดังกล่าวเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า การกำหนดกรอบนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ควรให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันเชิงระบบการบริหารจัดการต่อความผันผวนทางการเมืองด้วย เช่น การกำหนดกฎและหลักเกณฑ์ในการใช้เครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน เป็นมาตรฐานเดียวกัน และตรวจสอบได้ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การทุจริตคอร์รัปชัน และการขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจในการบริหารจัดการของภาครัฐ ซึ่งกระจายไปในวงกว้างทั้งในภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน สภาพการณ์ดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมที่จำเป็นจะต้องอาศัยการบูรณาการจากทุกภาคส่วน นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่า การขาดเสถียรภาพทางการเมืองเป็นผลอันเนื่องมาจากการขาดหลักธรรมาภิบาล ส่วนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในประเทศมีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความยากจน ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรม ด้วยเหตุนี้ การกำหนดกรอบนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า จึงควรให้ความสำคัญกับธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมเพื่อขจัดปัญหาความไม่เป็นธรรม และสร้างความไว้วางใจให้กับภาคส่วนต่างๆ ต่อการบริหารจัดการของภาครัฐให้มากขึ้น

(๒) กฎหมายและนโยบายของรัฐ

(๒.๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีต้นแบบมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ แต่เพิ่มรายละเอียดและขั้นตอนการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และสิทธิชุมชนให้มีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ รัฐรับรองสิทธิอย่างเป็นทางการและส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิและบทบาทเป็นอย่างมากในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นที่ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในระยะ ๕ ปีข้างหน้า จำเป็นต้องคำนึงถึงการส่งเสริมและเสริมสร้างศักยภาพให้กับภาคประชาชน โดยเฉพาะชุมชนให้สามารถใช้สิทธิและมีบทบาทที่เข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ สาระของรัฐธรรมนูญฯ ดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบสนองแนวนโยบายดังกล่าว กรอบการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า นอกจากจะมุ่งเน้นบทบาทภาคประชาชนแล้ว ควรคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการในเชิงพื้นที่หรือเชิงระบบนิเวศด้วย เช่น ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเชิงลุ่มน้ำ คำนึงถึงศักยภาพในการรองรับของพื้นที่ และส่งเสริมกลไกที่จะสนับสนุนการบริหารจัดการในลักษณะดังกล่าว เป็นต้น และมุ่งพัฒนาเครื่องมือและกลไกทางกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ และสังคม ที่เอื้อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยิ่งขึ้น

(๒.๒) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายที่เป็นรากฐานสำคัญในการกำหนดกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม และส่งผลให้เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กองทุนสิ่งแวดล้อม การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ และการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เนื่องจากสถานการณ์การพัฒนา รวมถึงสถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกและภายในประเทศ

อย่างรวดเร็ว ประกอบกับมีการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ และมีการเสริมสร้างศักยภาพความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว ให้ความสอดคล้องและเป็นปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งขณะนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ระหว่างการดำเนินการปรับปรุงพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวโดยให้ความสำคัญกับประเด็นการรับรองสิทธิในการเป็นปัจเจกชน ชุมชนท้องถิ่น การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในพื้นที่ของตน ดังนั้น กรอบการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ควรเร่งรัดการปรับปรุงและการประกาศใช้พระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว โดยเร็ว เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการกำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในเรื่องต่างๆ เช่น การใช้สิทธิในการกำหนดหน้าที่ และการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมถึงเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

(๒.๓) (ร่าง) พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. ...

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๓ เป็นกฎหมายอีกฉบับที่จะมีผลสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรที่ดินของประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะส่งผลให้มีการพัฒนาที่ดินที่รกร้างว่างเปล่า และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่จะสร้างความเข้มแข็งในการกระจายการถือครองที่ดิน รวมทั้งจะเป็นแหล่งรายได้สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ในการบังคับใช้ (ร่าง) พระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว ควรจะสอดคล้องกับแนวทางการจัดสรรและการจัดการทรัพยากรที่ดินที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ ดังนั้น กรอบการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ควรเร่งให้เกิดการดำเนินการภายใต้ (ร่าง) พระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว ในเชิงบูรณาการ โดยมีเครื่องมือในการจัดสรรและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ และการจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ เป็นต้น

(๒.๔) (ร่าง) พระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ...

เป็น (ร่าง) พระราชบัญญัติฯ อีกฉบับหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ซึ่งหากมีผลบังคับใช้ จะเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการรองรับการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภคในการลดการก่อมลพิษ และสร้างแรงจูงใจและภาระรับผิดชอบในการลดการปล่อยมลพิษ ปรับสมดุลของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งการผลิตและบริโภค โดยการรวมต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวทางหลักในการมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น กรอบการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ควรเร่งผลักดันให้มีการประกาศใช้ (ร่าง) พระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวโดยเร็ว และเตรียมความพร้อมในการต่อยอด โดยเร่งให้มีการศึกษาการนำมาตรการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ

การสร้างกลไกและส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงาน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับ การดำเนินการดังกล่าว ตามแนวทางการกระจายอำนาจฯ รวมทั้งการสร้างกลไกในการกำกับ ตรวจสอบให้มี การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างยั่งยืน

(๒.๕) กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) นอกจากมิติทางกฎหมายแล้ว นโยบายการพัฒนาประเทศก็มีส่วนสำคัญ ในการกำหนดทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า โดยในขณะนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำกรอบทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) แล้วเสร็จ ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลของการพัฒนา โดยให้มีการบริหารจัดการ ทุนอย่างสมดุล ประกอบด้วย ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ ทุนวัฒนธรรม และทุนการเงิน และให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม การสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและความ เสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและภายในประเทศ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยกำหนดแนวทางไว้ ดังนี้ (๑) อนุรักษ์ ปั่นฟู และสร้าง ความ มั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒) ปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาและพฤติกรรมบริโภค สู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (๓) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของภาคการผลิต และบริการ (๔) จัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและโครงสร้างพื้นฐานให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และผสมผสานกลมกลืนกับมิติ ทางวัฒนธรรมของประเทศ (๕) ยกกระดับขีดความสามารถในการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และ (๖) พัฒนาการจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นธรรม ดังนั้น การกำหนดกรอบ แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ควรจะสอดคล้องและ ต่อยอดจากยุทธศาสตร์และแนวทางที่กำหนดไว้ในทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) โดยเสริมให้เกิดความเป็นรูปธรรมและชัดเจนในการนำเครื่องมือและมาตรการต่างๆ มาใช้มากขึ้น

(๒.๖) นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๙ เป็นนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมระยะ ๒๐ ปี ซึ่งจัดทำขึ้นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบนโยบายระยะยาวในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของประเทศ ซึ่งครอบคลุมการดำเนินการของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแผนระยะกลาง (๕ ปี) ให้มีความต่อเนื่องกัน ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดทำกรอบแนวทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) จะมีกรอบระยะเวลาตรงกับระยะเวลาที่เหลือของนโยบายฯ (๒๐ ปี) จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการเร่งรัดการขับเคลื่อนแผนฯ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของนโยบายฯ (๒๐ ปี) ไปพร้อมๆ กันด้วย ได้แก่ (๑) รักษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เสื่อมโทรมไปกว่าในปัจจุบัน และ ปั่นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต (๒) ควบคุม ป้องกัน และขจัดปัญหาภาวะมลพิษ โดยให้คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ รวมทั้งเสียงและความสั่นสะเทือน

ในแหล่งต่างๆ อยู่ในระดับมาตรฐานที่เหมาะสม และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ (เดิม เป็นสุขาภิบาล) มีระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียรวม ระบบกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ถูกสุขลักษณะ และมีระบบการจัดการของเสียอันตราย และสารอันตรายที่มีประสิทธิภาพ (๓) อนุรักษ์ คุ้มครอง และฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม เพื่อเป็นมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของประเทศ (๔) ชุมชนทุกระดับมีการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียว เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของระบบนิเวศธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ สังคม มรดกทางวัฒนธรรม และเทคโนโลยี (๕) ชุมชนทุกระดับและประชาชนมีจิตสำนึก และจิตวิญญาณ รวมทั้งมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมในระดับที่เหมาะสม และ (๖) มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อป้องกันและขจัดปัญหาภาวะมลพิษ และอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

(๒.๗) นโยบายและมาตรการต่างๆ ของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อฐาน

ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ เช่น การสร้างความสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้พื้นที่ร่วมกัน การสร้างทางเลือกให้ราษฎรและชุมชนในการประกอบอาชีพบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การเพิ่มศักยภาพของชุมชนและวิสาหกิจชุมชนในด้านการผลิตและบริการ การค้นหา และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชน และต่อยอดให้เป็นองค์ความรู้ในระดับสากล รวมทั้ง ความชัดเจนของนโยบายรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อให้มีการบูรณาการการดำเนินงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมากขึ้น เช่น นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ (ปาล์มน้ำมัน และยางพารา) เป็นต้น ดังนั้น การกำหนดกรอบแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ควรต้องมีการคำนึงถึงการบูรณาการนโยบายและแผนที่มีประสิทธิภาพ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรและจัดการทรัพยากรของภาครัฐร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชน อย่างเข้มข้น

๓.๑.๒ มิติด้านเศรษฐกิจ (Economic Component: E) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพื่อสนับสนุนให้การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศได้ดียิ่งขึ้น

(๑) **ความเชื่อมโยงเรื่องเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น** เนื่องจากประเทศไทยมีการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเปิด และพึ่งพิงการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ จึงควรมีการคำนึงถึงแนวนโยบายของภาคการค้าหลักและทิศทางความร่วมมือระดับนานาชาติ ทั้งด้านการค้า การลงทุน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสัมพันธ์กันมากขึ้น เช่น การกำหนดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม และมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรในสินค้าและบริการต่างๆ ของประเทศคู่ค้า ข้อบังคับในการเปิดเผยข้อมูลแหล่งที่มาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้นับเป็นความท้าทายในการวางกรอบทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศให้สามารถรองรับกับการนำมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีดังกล่าวมาใช้ ดังนั้น ประเทศไทยควรเร่งให้มีการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีมาตรฐาน เพื่อที่จะสนับสนุนการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ อย่างมีคุณภาพ และเพื่อสร้างโอกาสในการรักษาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าและการลงทุนอย่างยั่งยืน รวมถึงควรเร่งบูรณาการกรอบความร่วมมือระดับทวิภาคีและพหุภาคีในด้านการค้าการลงทุน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นรูปธรรม มีความสอดคล้อง และสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

(๒) **การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค** การรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชียภายใต้กรอบการค้าเสรีของอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย และการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ทำให้ประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมในหลายด้านเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งรวมถึงการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันของอาเซียน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนในระดับภูมิภาค นอกจากนี้ การเปิดเสรีทางการค้าของกลุ่มอาเซียนได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการภายในภูมิภาค โดยเฉพาะสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน ที่ทำให้ประเทศมีภาระในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

(๓) **การรองรับการปรับตัวเพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง** การถ่ายเทอำนาจทางเศรษฐกิจจากประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ในภูมิภาคตะวันตกมาয়ภูมิภาคเอเชียตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ ๒๐ ยังคงมีต่อเนื่อง การเพิ่มบทบาททางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ได้แก่ ฮองกง เกาหลี สิงคโปร์ และไต้หวัน ในช่วงเวลาต่อมา รวมถึงกลุ่มอาเซียนในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และการดำเนินนโยบายเปิดประเทศของจีน รัสเซีย และการขยายตัวของประเทศบราซิลและอินเดีย ประเด็นต่างๆ เหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการต้องมีการปรับตัวเพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง ซึ่งภูมิภาคเอเชียจะทวีความสำคัญยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในฐานะการเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมโลก เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนในแง่ของการมีเครือข่ายของห่วงโซ่การผลิตภายในภูมิภาค และการใช้ทรัพยากรภายในภูมิภาคที่ทำให้ต้นทุนการผลิตถูกกว่า รวมถึงภาครัฐได้มีนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติอย่างต่อเนื่อง และศักยภาพการขยายตัวของตลาดจากการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางในภูมิภาคโดยเฉพาะในจีนและอินเดีย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจึงต้องพิจารณาถึงบทบาทของประเทศในการมีส่วนร่วม และโอกาสทางการค้าและการลงทุนดังกล่าวอย่างยั่งยืน เนื่องจากการแข่งขันเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยลดมาตรฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาจก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและคุณภาพสิ่งแวดล้อมจนเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการค้าและการลงทุน ดังที่เกิดขึ้นแล้วในหลายกรณี ในขณะเดียวกัน การส่งเสริมให้มีจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการสามารถนำไปสู่โอกาสในการเข้าถึงตลาดใหม่ที่มีความต้องการสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวโน้มจะขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต

๓.๑.๓ มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Component: S) เป็นการวิเคราะห์สภาวะทางสังคม วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมในปัจจุบัน โดยประเด็นที่คาดว่าจะมีผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

(๑) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว มีการคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ จะมีผู้สูงอายุทั้งโลกมากกว่า ๘๐๐ ล้านคน และ ๒ ใน ๓ อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ ๑๑.๙ และจะเพิ่มเป็นร้อยละ ๑๔.๘ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ และคาดการณ์ว่าจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ โดยจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๖ ของประชากรทั้งหมด ซึ่งการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประชาคมโลกมีนัยสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลก และของประเทศไทยด้วยเช่นกัน โดยถือเป็นโอกาสของประเทศไทยในฐานะที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สวยงามในการดึงดูดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเหล่านี้ ให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยจะต้องยกระดับมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวให้สะดวกต่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ควบคู่กับการพัฒนาด้านบริการสุขภาพ ซึ่งมีส่วนเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ และการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(๒) การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมืองและการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชากร การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเข้าสู่สังคมเมืองอย่างรวดเร็ว (Urbanization) นับเป็นประเด็นที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะรายได้ที่นำมาใช้ในการจับจ่ายใช้สอย (Disposable Income) เพิ่มขึ้น ที่จะก่อให้เกิดการบริโภคซึ่งอยู่นอกเหนือความจำเป็นพื้นฐาน เพิ่มขึ้นเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการผลิตเพื่อการค้า และความต้องการด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งรัฐบาลจะต้องเตรียมความพร้อมและมีแผนรองรับการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาเครื่องมือและกลไกใหม่ๆ ที่เหมาะสมมาใช้เพื่อให้เกิดการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการจัดการของเสียอย่างเป็นระบบที่ได้มาตรฐาน ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมการลดการเกิดของเสีย การนำกลับมาใช้ใหม่ และการใช้ซ้ำ ตลอดจนการจัดการของเสียอันตรายและขยะติดเชื้อ นอกจากนี้ ความหนาแน่นของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง อาจก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด และปัญหาสุขภาพอันเกิดจากคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นที่ต้องมีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

๓.๑.๔ มิติด้านเทคโนโลยี (Technological Component: T) เป็นการวิเคราะห์สภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่จะมีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยประเด็นที่ส่งผลชัดเจน ได้แก่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านสินค้าบริโภค (Consumption Technologies) เช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องอำนวยความสะดวกภายใน

ครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะในการจัดการขยะ โดยเฉพาะขยะอันตรายเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงควรวางกรอบทิศทางในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากความรู้ทางเทคโนโลยีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ให้เพิ่มมากขึ้น โดยต้องประกอบด้วย ทิศทางการพัฒนาบุคลากรที่สอดคล้องกัน การพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสารสนเทศที่ทันสมัยที่สามารถนำมาใช้ในการสนับสนุนการตัดสินใจและวางแผนการดำเนินนโยบายของรัฐได้ แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ในการพยากรณ์ด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ และเทคโนโลยีในการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีมาตรฐาน

๓.๒ การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม โดยวิธี SWOT

การใช้วิธีการวิเคราะห์ SWOT ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการพิจารณาปัจจัยต่างๆ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ โดยพิจารณาทั้งโอกาสและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมภายนอกที่น่าจะส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และมีการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อการบริหารจัดการ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่โดดเด่น และโอกาสภายนอกที่จะนำมาใช้เป็นความได้เปรียบ ในขณะเดียวกัน ต้องเตรียมพร้อมเผื่อระวังและหลีกเลี่ยงภัยคุกคาม รวมถึงลดหรือแก้ไขจุดอ่อน

จุดอ่อน (ปัจจัยภายใน)	โอกาส (ปัจจัยภายนอก)	จุดแข็ง (ปัจจัยภายใน)
ปรับปรุง		ดำเนินการ
งดปล่อย	ภัยคุกคาม (ปัจจัยภายนอก)	สุขุม
ปรับปรุง		รอโอกาส

แผนภาพที่ ๓.๑ เทคนิคการกำหนดกลยุทธ์โดยการวิเคราะห์ SWOT

ต่างๆ ที่มีอย่างทันท่วงที ทั้งนี้ จุดเด่นของการใช้เทคนิค SWOT คือ ช่วยให้สามารถเห็นมุมมองของปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ที่มีผลต่อการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงาน และยังช่วยในการวางแผนทางเพื่อลดข้อจำกัดที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในระยะยาวของประเทศ (ดังแผนภาพที่ ๓.๑)

๓.๒.๑ การวิเคราะห์ SWOT ในภาพรวม

๓.๒.๑.๑ จุดแข็ง

(๑) ประเทศไทยมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา รวมทั้งมีความหลากหลายทางชีวภาพที่มีศักยภาพที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และยังเป็นข้อได้เปรียบด้านความมั่นคงทางอาหาร

(๒) ที่ตั้งของประเทศซึ่งอยู่ในเขตร้อนแถบศูนย์สูตรที่ส่งผลดีต่อการมีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ และอัตราการเติบโตของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการฟื้นตัวของระบบนิเวศทางธรรมชาติ นอกจากนี้ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการพัฒนาในระดับภูมิภาคด้วย ที่เป็นแรงดึงดูดในด้านการค้า และการลงทุนจากต่างประเทศ

(๓) รัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจ ซึ่งรวมถึงอำนาจและหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่ระดับท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

(๔) มีกฎหมายหลักที่ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายอื่นๆ

(๕) การที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมายาวนาน และประชาชนมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้มีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านวิชาการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านวนศาสตร์ ประมง เกษตรและปศุสัตว์ เป็นต้น

(๖) มีหลายหน่วยงานและบุคลากรที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีเครือข่ายสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งในภาคราชการ และภาคประชาสังคม เช่น เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) เครือข่ายราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) เครือข่ายลูกเสือสิ่งแวดล้อม เครือข่ายเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อม เครือข่ายชุมชนสีเขียว และเครือข่ายของคณะกรรมการลุ่มน้ำทั่วประเทศ เป็นต้น

๓.๒.๑.๒ จุดอ่อน

(๑) สถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่มีเสถียรภาพ ทำให้การดำเนินนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขาดความต่อเนื่อง ขาดทิศทางและการสนับสนุนจากภาคการเมืองอย่างจริงจัง

(๒) ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมอย่างรุนแรงในหลายพื้นที่ เนื่องจากขาดการวางแผนการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดี

(๓) การบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน และทำให้เกิดการบูรณาการ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ เครื่องมือทางกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ที่มีลักษณะของการบริหารจัดการทรัพยากรรายสาขา ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานในการดำเนินงาน ที่จะเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยขาดความยืดหยุ่น

(๔) เครื่องมือและกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมาย และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เชื่อถือในภาครัฐ และความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร เช่น ที่ดิน น้ำ และป่าไม้ เป็นต้น ที่ส่งผลเชื่อมต่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจในนโยบายหรือมาตรการของภาครัฐที่จะแก้ไขปัญหา

(๕) บางฐานข้อมูลและระบบการจัดการข้อมูลเพื่อสนับสนุนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังไม่เป็นมาตรฐาน ไม่ครอบคลุม และไม่บูรณาการกับข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ไม่มีแนวเขตที่ชัดเจนในพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ติดชายแดน เป็นต้น

(๖) นโยบายการพัฒนาประเทศยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ในขณะที่ประชาชนทั่วไปยังไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร รวมถึงบางนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่กำหนดก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

(๗) การถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปสู่ระดับท้องถิ่นยังคงประสบปัญหา เช่น ขาดองค์ความรู้ ขาดบุคลากรที่มีศักยภาพ และขาดความตระหนักและเห็นความสำคัญ เป็นต้น

(๘) การดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศยังขาดทิศทางที่ชัดเจน ทำให้การกำหนดทำทีในกรอบความร่วมมือต่างๆ ไม่ชัดเจน และไม่เป็นรูปธรรม โดยจะเป็นลักษณะเฉพาะกิจ (Ad Hoc) จึงไม่มีความต่อเนื่อง หรือเชื่อมโยงที่จะช่วยเสริมการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวภายในประเทศอย่างแท้จริง

๓.๒.๑.๓ โอกาส

(๑) ปริมาณนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติของประเทศไทย รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย ทำให้เป็นโอกาสในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยสามารถเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ด้วย

(๒) ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมีความเข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ก่อให้เกิดกลไก ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ

รวมถึงการสนับสนุนและช่วยเหลือทางการเงิน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและองค์กร และความร่วมมือด้านวิจัยและพัฒนา

(๓) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นประชาคมอาเซียน เป็นการสร้างโอกาสในการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติในระดับภูมิภาคร่วมกัน และช่วยส่งเสริมการพัฒนาต่อกัน

(๔) ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นการต่อยอดการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ และการสร้างมูลค่าทางการตลาดสิ่งแวดล้อม

(๕) ภาคเอกชนและภาคธุรกิจที่มีความพร้อมในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) มีอยู่ในระดับหนึ่ง รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรเพื่อสังคม (Social Enterprise) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีเพิ่มขึ้นซึ่งสามารถพัฒนาต่อยอดได้

๓.๒.๑.๔ ภัยคุกคาม

(๑) ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงและบ่อยครั้ง รวมถึงส่งผลกระทบต่อวิกฤตด้านทรัพยากรน้ำ และก่อให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งที่รุนแรงขึ้น

(๒) ประเทศต่างๆ มีแนวโน้มที่จะใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้ามากขึ้น เช่น การที่ผู้ส่งออกสินค้าไปยังบางประเทศต้องมีการติดฉลากสิ่งแวดล้อม ทำให้มีต้นทุนเพิ่มขึ้น และการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคขนส่งทางอากาศ เป็นต้น

(๓) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียน และการเปิดเสรีทางการค้า ก่อให้เกิดการไหลเข้าของสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานเพิ่มขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการลงทุนโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษสูง การผลิตที่ใช้ทรัพยากรน้ำ/พลังงานมาก ส่งผลให้ประเทศต้องมีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เป็นต้น

(๔) การเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพของชาวต่างชาติ เช่น การฉกฉวยประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทยและนำไปใช้ในเชิงธุรกิจ รวมถึงการขอจดสิทธิบัตรการพัฒนาพันธุ์หรือใช้ประโยชน์พืชพื้นถิ่นของไทย เป็นต้น

๓.๒.๒ การกำหนดกลยุทธ์จากการวิเคราะห์ SWOT

จากการวิเคราะห์ SWOT สามารถกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งเป็น ๓ กลยุทธ์หลัก ได้แก่

๓.๒.๒.๑ กลยุทธ์ในการลดจุดอ่อน ได้แก่

(๑) การกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรให้มีความชัดเจน ต่อเนื่อง และพิจารณาทุกภาคเพื่อประกอบการกำหนดนโยบายอย่างรอบคอบ เพื่อช่วยลด ข้อขัดแย้งเชิงนโยบาย

(๒) การเร่งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่เสื่อมโทรม และใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน ในการร่วมฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๓) การมุ่งเน้นการบูรณาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม โดยปรับปรุงเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มี ประสิทธิภาพ และบูรณาการอย่างมีส่วนร่วม

(๔) การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อประกอบการกำหนดนโยบาย และวางแผน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ โดยเฉพาะการมีแนวเขตพื้นที่ที่ชัดเจน

(๕) การสร้างความตระหนักและจิตสำนึกรับผิดชอบของทุกภาคส่วน

(๖) การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของหน่วยงานในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น

(๗) การพัฒนาศักยภาพในการดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมือ ระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม และที่เชื่อมโยงกับการค้าและการลงทุนอย่างเป็นระบบ

๓.๒.๒.๒ กลยุทธ์ในการต่อยอดโอกาสโดยใช้จุดแข็ง ได้แก่

(๑) การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากฐานชีวภาพ อย่างจริงจัง

(๒) การบูรณาการดำเนินงานในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ให้เข้มแข็ง และเป็นเอกภาพ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากกลไก ภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสมประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศและระหว่าง ประเทศ

(๓) การเร่งพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพของบุคลากรในการสร้าง นวัตกรรมและต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทุนทางทรัพยากรธรรมชาติของประเทศและภูมิภาค โดยเฉพาะสาขาการเกษตรที่มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหารของ ภูมิภาคและของโลก รวมถึงการพัฒนาให้ได้มาตรฐานจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

(๔) การสนับสนุนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมจากภาคเอกชน และ องค์กรเพื่อสังคมให้มากขึ้น

๓.๒.๒.๓ กลยุทธ์ในการจัดหรือบรรเทาภัยคุกคาม ได้แก่

(๑) การเตรียมความพร้อมในการยกระดับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๒) การสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(๓) การเร่งจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรทางชีวภาพ รวมทั้งข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ครบถ้วนและสมบูรณ์

ส่วนที่ ๔

กรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)

การจัดทำประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีความต่อเนื่องจากกรอบแนวคิดของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ กล่าวคือ ยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนแนวทางของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และใช้องค์ความรู้ ทั้งทางวิชาการ และภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบการตัดสินใจ โดยคำนึงถึงความถูกต้องและเป็นธรรม ในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวต้องพิจารณาบริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากแรงกดดันของกระแสแนวคิดและสถานการณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลให้การสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทวีความสำคัญยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขาดสมดุลในการพัฒนา และความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลให้ต้องเร่งบูรณาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผสมผสานกับการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างสมดุลและการพัฒนา ที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง รวมถึงให้ความสำคัญต่อบทบาทที่เข้มแข็งขึ้นของภาคประชาชน สหัชชีชุมชน และส่งเสริม การกระจายอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ ตามแนวทางของรัฐธรรมนุญา ทั้งนี้ ทิศทางของแผนจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ จะมีความสอดคล้องและต่อยอดกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลในการพัฒนาในทุกมิติ การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง ในมิติต่างๆ อย่างยั่งยืน

สาระสำคัญของกรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕- ๒๕๕๙ ประกอบด้วย แนวคิด หลักการสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องและต่อยอดจากแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ วิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัดหลัก และประเด็นยุทธศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ แนวคิด

ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔.๒ หลักการ

(๑) “การบริหารจัดการเชิงระบบนิเวศ” (Ecosystem Approach) เป็นหลักการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงระบบหรือองค์รวม (Holistic) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และการตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ และการบริหารจัดการกลุ่มป่า เป็นต้น

(๒) “การระวังไว้ก่อน” (Precautionary Principle) เป็นหลักการจัดการเชิงรุกที่เน้นการป้องกันผลกระทบล่วงหน้า โดยการสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีระบบนิเวศที่เปราะบางและพื้นที่เสี่ยง

(๓) “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluters Pay Principle: PPP) และ “ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย” (Beneficiaries Pay Principle: BPP) เป็นหลักการในการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างแรงจูงใจและภาระรับผิดชอบในการลดการก่อมลพิษ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้เสียประโยชน์ เพื่อลดความขัดแย้งทางสังคมอันเกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ประโยชน์ และทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน

(๔) “ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน” (Public-Private Partnership) เป็นหลักการที่ใช้สร้างการร่วมรับผิดชอบ และควรนำมาใช้ควบคู่กับหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนและมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

(๕) “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) เป็นหลักการที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การกระจายอำนาจ ที่ยึดหลักการพื้นที่-หน้าที่-การมีส่วนร่วม (Area-Function-Participation: AFP) การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจ การเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ และการกำหนดภาระรับผิดชอบ (Accountability) ของทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

๔.๓ วิสัยทัศน์

ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรม สมดุล มีประสิทธิผล และมีมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน

๔.๔ เป้าประสงค์

- (๑) ลดความเหลื่อมล้ำของสังคมด้วยการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรม
- (๒) สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชน
- (๓) รักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
- (๔) ประเทศไทยมีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- (๕) สร้างสังคมที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- (๖) สร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

๔.๕ ตัวชี้วัดหลัก

ตัวชี้วัดหลักของประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ได้แก่

๔.๕.๑ ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ที่ ๑ (ลดความเหลื่อมล้ำของสังคมด้วยการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรม)

- (๑) มีแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และป่าสงวนแห่งชาติ ทั่วประเทศที่ชัดเจน
- (๒) มีแผนแม่บทโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างเป็นระบบ และสัดส่วนประชากรที่สามารถเข้าถึงน้ำสะอาดเพิ่มขึ้น
- (๓) มีกลไกการบริหารจัดการลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
- (๔) มีกลไกและระบบการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบที่มีประสิทธิผล และพื้นที่วิกฤติด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้รับการฟื้นฟู
- (๕) มีการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นมาตรฐานทั้งในระดับประเทศ และระดับจังหวัด รวมทั้งมีช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้
- (๖) มีกลไกและระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

๔.๕.๒ ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ที่ ๒ (สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชน)

- (๑) คุณภาพสิ่งแวดล้อมในเมืองและในชนบทดีขึ้น และเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- (๒) ตัวชี้วัดในการจัดการมลพิษ มีแนวโน้มดีขึ้น ได้แก่
 - (๒.๑) อัตราการนำขยะมาใช้ประโยชน์ (Recycle) เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๐ ของปริมาณขยะทั่วประเทศ
 - (๒.๒) อัตราการกำจัดขยะชุมชน ขยะติดเชื้อ ของเสียอันตราย และการบำบัดน้ำเสียอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการต่อปริมาณขยะและน้ำเสียทั่วประเทศเพิ่มขึ้น
- (๓) มีการพัฒนามาตรฐานคุณภาพของแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

๔.๕.๓ ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ที่ ๓ (รักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน)

- (๑) พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าชายเลน และพื้นที่คุ้มครองระบบนิเวศที่สำคัญเพิ่มขึ้น
- (๒) อัตราการสูญเสียทรัพยากรทางชีวภาพลดลง

๔.๕.๔ ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ที่ ๔ (ประเทศไทยมีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น)

- (๑) ตัวชี้วัดสมดุลของการพัฒนา เช่น Green GDP ดัชนีชี้วัดความสุข มีแนวโน้มดีขึ้น
- (๒) ตัวชี้วัดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มดีขึ้น เช่น สัดส่วนการใช้พลังงานต่อ GDP ต่ำกว่า ๑

๔.๕.๕ ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ที่ ๕ (สร้างสังคมที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม)

- (๑) จำนวนกิจกรรมภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น
- (๒) ผลสำรวจพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในภาคประชาชนเพิ่มขึ้น
- (๓) จำนวนแผนงาน/โครงการเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนยุทธศาสตร์จังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น เพิ่มขึ้น และ สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนยุทธศาสตร์จังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น เพิ่มขึ้น

(๔) จำนวนหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education) ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเพิ่มขึ้น

๔.๕.๖ ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ที่ ๖ (สร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ)

(๑) มีกลไกการเฝ้าระวังและระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) ในพื้นที่เสี่ยงภัยธรรมชาติ

(๒) มีการพัฒนาและติดตามตัวชี้วัดเฝ้าระวังผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่เสี่ยงอย่างเป็นระบบ

(๓) อัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อ GDP ลดลง

๔.๖ ประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)

ประกอบด้วย ๖ ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชนในทุกระดับ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การปรับฐานการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๖ การสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำของสังคม ลดข้อขัดแย้งจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างโอกาสให้แก่คนยากจนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเยียวยาปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจหน้าที่ กระบวนการยุติธรรมสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงและการบังคับกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาฐานข้อมูลการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน ชัดเจน โปร่งใส และสาธารณชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๑.๑) การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรม

(๑) เร่งจัดทำแผนที่แนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ และข้อมูลสถานภาพการถือครองที่ดินทั่วประเทศให้ชัดเจน เพื่อลดข้อขัดแย้งด้านกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ

และประชาชน และลดข้อขัดแย้งเรื่องแนวเขต รวมทั้งเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงเศรษฐสังคมและข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลกลางในการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดิน และใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสนับสนุนนโยบายการกระจายการถือครองที่ดิน สร้างความยั่งยืนในการถือครองที่ดินของเกษตรกรยากจน ป้องกันการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสม และใช้ประโยชน์ที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศ

(๒) จัดตั้งกลไกการจัดการที่ดิน ซึ่งประกอบด้วย กลไกกลางระดับชาติเพื่อกำหนดนโยบายการจัดการที่ดินในภาพรวม รวมทั้งกลไกระดับจังหวัดเพื่อแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติและเชื่อมโยงกับท้องถิ่น โดยสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

(๓) คุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตรโดยเฉพาะในพื้นที่ชลประทานที่รัฐได้ลงทุนไปแล้ว โดยปรับปรุงคุณภาพดินเพื่อส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยและเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน และส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริในการจัดการพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางการตลาดและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่เกษตรกร

(๔) จัดทำแผนแม่บทโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคอย่างเป็นระบบ โดยจัดการน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินอย่างผสมผสานเพื่อให้ประชาชนทุกครัวเรือนสามารถเข้าถึงน้ำสะอาดได้อย่างทั่วถึง เช่น การพัฒนาประปาบาดาลผสมผสานกับประปาผิวดินให้เหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่ และการทำโครงการพัฒนาน้ำบาดาลโรงเรียนในเขตทุรกันดารและยากจน เป็นต้น

(๕) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาน้ำแล้ง โดยพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กและแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร และขยายพื้นที่ชลประทานให้ครอบคลุม พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตรเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้เกษตรกรพ้นจากความยากจน

(๖) เพิ่มประสิทธิภาพของกลไกการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และคณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยสร้างเครื่องมือทางกฎหมาย เช่น (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาองค์ความรู้และสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการลุ่มน้ำ เพื่อลดความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างภาคประชาชน ภาคการเกษตร และภาคอุตสาหกรรม

(๗) กำหนดให้การพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่ต้องมีการจัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environment Assessment: SEA) ประกอบการตัดสินใจ และจัดทำผังเมืองให้เหมาะสม

(๘) เร่งรัดการจัดทำเขตศักยภาพแร่และเขตเศรษฐกิจแร่ทั้งประเทศให้แล้วเสร็จเพื่อใช้ประกอบการวางแผนและจัดเตรียมพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรแร่อย่างยั่งยืน และลดผลกระทบจากการพัฒนาทรัพยากรแร่ที่มีต่อชุมชนในพื้นที่

(๙) พัฒนารฐานข้อมูลและองค์ความรู้สนับสนุนการจัดการทรัพยากรชีวภาพในระดับท้องถิ่น และพัฒนาระบบการจัดการการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการจดสิทธิบัตรของคนไทย

(๑๐) พัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวม ทั้งด้านรูปแบบและมาตรฐานของข้อมูล และมีการเชื่อมโยงข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับข้อมูลด้านอื่นๆ โดยเฉพาะข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม และสร้างช่องทางการเผยแพร่ข้อมูล และส่งเสริมการติดตามข้อมูลจากสาธารณชน รวมถึงการรายงานผลการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคม โดยสนับสนุนให้สาธารณชนมีส่วนในการติดตามประเมินผลร่วมกับภาครัฐ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพและการดำเนินงานของทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลอย่างโปร่งใส

(๑๑) พัฒนาแนวทางการกระจายอำนาจ และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม (Civil Society) ในการเข้าถึงทรัพยากร รวมทั้งสร้างธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมในกระบวนการยุติธรรม

๑.๒) การเยียวยาและการจัดการปัญหาในพื้นที่วิกฤติสิ่งแวดล้อม

(๑) สร้างกลไกการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยจัดตั้งระบบกองทุนฉุกเฉินเพื่อชดเชยค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ร่วมกับการศึกษาและกำหนดใช้มาตรการทางการคลังที่เหมาะสม เป็นธรรม และเป็นไปตาม หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย พร้อมทั้งปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สามารถเรียกเก็บค่าเสียหายจากผู้ประกอบการเพื่อรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ในระยะยาวถึงแม้โครงการจะสิ้นสุดลงแล้ว รวมถึงกำกับ ดูแล และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

(๒) พื้นฟูพื้นที่วิกฤติสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่ปนเปื้อนมลพิษ และเขตควบคุมมลพิษ ซึ่งอาจกำหนดเป็นโครงการนำร่อง หรือแผนปฏิบัติการร่วมระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ เพื่อระดมทรัพยากรในการเร่งแก้ไขปัญหอย่างบูรณาการ รวมทั้งบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อสร้างมาตรฐานและแนวทางปฏิบัติที่ดี

(๓) กำหนดให้มีการติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์มลพิษในพื้นที่วิกฤติสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเปิดเผยข้อมูลให้สาธารณชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมลสารที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพ

(๔) พัฒนาระบบการยุติธรรมสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมทุกด้าน ตั้งแต่การเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การคุ้มครองสิทธิชุมชน การพิสูจน์ความเสียหาย การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้และฐานข้อมูล และข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณา

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชนในทุกระดับ ซึ่งจะมุ่งเน้นการป้องกันและลดมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด และการกระจายอำนาจในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการจัดการที่มีประสิทธิผล การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและชุมชนแออัด การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๒.๑) การป้องกันและลดมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด

(๑) ควบคุม กำกับแหล่งกำเนิดมลพิษให้อยู่ในมาตรฐานการปล่อยมลพิษ ทั้งแหล่งกำเนิดที่มีจุดปล่อยชัดเจน (Point Source) และบริหารจัดการแหล่งกำเนิดที่ไม่มีจุดปล่อยชัดเจน (Non-Point Source) รวมทั้งคำนึงถึงค่ามลพิษสะสมรวม (Cumulative Pollution) และศึกษาเปรียบเทียบกับศักยภาพการรองรับ (Carrying Capacity) มลพิษของพื้นที่เพื่อกำหนดมาตรการในการลดมลพิษและพัฒนามาตรฐานการปล่อยมลพิษที่เหมาะสม

(๒) จัดทำเครื่องมือและกลไกทางเศรษฐศาสตร์ในการสร้างแรงจูงใจเพื่อลดการปล่อยมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด เช่น การเก็บภาษีในการปล่อยมลพิษ การเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้สินค้าที่ก่อมลพิษสูง การเรียกเก็บและคืนค่ามัดจำ (Deposit-Refund System) บรรจุภัณฑ์ต่างๆ โดยเน้นหลัก 3R (Reduce, Reuse, Recycle) ให้เป็นรูปธรรม เป็นต้น

(๓) พัฒนาระบบการป้องกันผลกระทบ เช่น คุณภาพของรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (Environmental and Health Impact Assessment: E-HIA) และเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับ ดูแล (Monitoring and Enforcement) ให้เป็นไปตามมาตรการหรือมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด

(๔) เพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการจัดการน้ำเสีย การจัดการขยะชุมชน และการจัดการขยะติดเชื้อ โดยสนับสนุนการจัดตั้งระบบที่สอดคล้องกับปัญหาและศักยภาพในการเดินระบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้จัดเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อให้ท้องถิ่นมีงบประมาณที่เพียงพอในการเดิน และบำรุงรักษาระบบได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้มีการจัดบุคลากรที่มีความชำนาญในการเดิน และบำรุงรักษาระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดอายุการใช้งาน

(๕) ผลักดันให้รัฐบาลให้ความสำคัญในการจัดการของเสียอันตรายชุมชนอย่างจริงจัง โดยพัฒนาระบบการจัดการของเสียอันตรายจากชุมชน ซึ่งรวมถึงซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electrical and Electronic Equipments: WEEE) เช่น หลอดไฟ แบตเตอรี่ และถ่านไฟฉาย เป็นต้น สนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการของเสียอันตรายจากประเทศผู้ผลิต และเพิ่มความรับผิดชอบของผู้ประกอบการในการจัดการขยะอันตรายและสารอันตรายให้ได้มากขึ้น

(๖) ติดตามและเฝ้าระวังไม่ให้มีการลักลอบทิ้งสารอันตราย กากอุตสาหกรรมและขยะติดเชื้อในสิ่งแวดล้อม และป้องกันการลักลอบนำเข้าสู่สารอันตรายมาใช้ในกิจการที่ผิดวัตถุประสงค์ การรั่วไหล และการเกิดอุบัติเหตุจากสารเคมี พร้อมทั้งให้ความรู้แก่ประชาชนและกลุ่มเสี่ยงที่อาจได้รับอันตรายจากสารเคมีเพื่อให้เกิดการป้องกันตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยพัฒนาระบบการติดตามการสื่อสารข้อมูลด้านสารอันตรายให้แก่ผู้นำเข้า ผู้ผลิต และผู้บริโภคที่เป็นมาตรฐานสากล รวมทั้งสร้างเครือข่ายประชาชนในการเฝ้าระวังในพื้นที่

๒.๒) การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนแออัด

(๑) จัดทำและบังคับใช้ผังเมืองที่กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเป็นสัดส่วน ชัดเจน และสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตและสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาเมืองของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงคุ้มครองพื้นที่สีเขียวรอบเมือง (Green Belt) เพื่อเป็นพื้นที่แนวกันชนรอบเมืองและป้องกันการขยายตัวของเมืองอย่างไม่เป็นระบบ

(๒) สนับสนุนการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองที่ประชาชนสามารถใช้พักผ่อนหย่อนใจได้ การพัฒนารูปแบบของเมืองที่เอื้อต่อการพัฒนา และมีระบบขนส่งมวลชน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๓) พัฒนาคุณภาพชีวิตและจัดสภาพแวดล้อมของชุมชนแออัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การติดตั้งระบบการจัดการขยะและน้ำเสียขนาดเล็ก (On-Site) การติดตั้งถังดับแก๊สของชุมชนริมแม่น้ำลำคลอง และการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนแออัดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมและอนามัยสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนและครัวเรือน เป็นต้น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงเมืองให้น่าอยู่ และปลอดภัยต่อสุขภาพ

๒.๓) การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

(๑) เร่งจัดทำมาตรฐานบังคับคุณภาพของแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงแหล่งธรรมชาติ แหล่งศิลปกรรม และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมโดยรอบให้สอดคล้อง ได้มาตรฐาน และกลมกลืนกับสภาพทางธรรมชาติหรือสภาพดั้งเดิม โดยใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการดำเนินงาน

(๒) สนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีร่วมพัฒนาในการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และสนับสนุนบทบาทของประชาชน เยาวชน สถานศึกษาในท้องถิ่นในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และคำนึงถึงการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมอันดี

(๓) กำหนดและวางผังแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว รวมถึงกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบแหล่งให้สอดคล้องกับศักยภาพการรองรับของพื้นที่ และกำหนดให้มีกลไกการจัดการของเสียและมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาคุณภาพของแหล่ง

(๔) เร่งผลักดันการจัดการแหล่งที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก รวมถึงพื้นที่แนวกันชนให้ได้มาตรฐาน และเกิดความยั่งยืน โดยสร้างกลไกการจัดการที่มีส่วนร่วมและมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า โดยมีพื้นที่เป้าหมายที่สำคัญ คือ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ต้นน้ำ (ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ ๑ และ ๒) พื้นที่ชายฝั่ง และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้

๓.๑) การเพิ่มประสิทธิผลและสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) สงวน และรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ โดยประสานระหว่างการบังคับใช้กฎหมาย การขอคืนพื้นที่ (Reclaim) ที่ถูกบุกรุก ควบคู่กับการให้สิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่า โดยกำหนดเขตป่าชุมชนบริเวณชายขอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ เป็นแนวกันชน (Buffer) จัดตั้งกลไกระดับชุมชนเพื่อจัดการการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน พัฒนาชุมชนโดยรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เป็นชุมชนเชิงนิเวศ (Eco-Villages) เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตที่สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนและพึ่งตนเองได้ และสร้างแรงจูงใจในการรักษาวิถีชีวิตเชิงอนุรักษ์และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้จากการรักษาระบบนิเวศ เช่น การใช้มาตรการการเก็บค่าบริการเชิงนิเวศ (Payment for Ecosystem Services: PES) เป็นต้น โดยร่วมมือกับภาคีการพัฒนาทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ รวมถึงภาคเอกชน ตลอดจนพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังการรุกรานพื้นที่อนุรักษ์ โดยสนับสนุนบทบาทภาคประชาชนและชุมชน

(๒) อนุรักษ์กลุ่มป่า (Forest Complex) และพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างป่า (Corridor) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการอนุรักษ์ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

(๓) ลดการสูญเสียป่าจากไฟป่า โดยติดตาม เฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าเป็นประจำ รมรณรงค์และสร้างความร่วมมือกับชุมชนไม่ให้เผาป่า และสร้างศักยภาพเครือข่ายประชาชนและชุมชนในการเฝ้าระวังการเกิดไฟป่า

(๔) อนุรักษ์พันธุกรรมในรูปแบบของธนาคารพันธุกรรม (Gene Bank) โดยให้ความสำคัญกับพันธุกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อระบบนิเวศ รวมถึงพัฒนากฎระเบียบว่าด้วยการคุ้มครองความปลอดภัยทางชีวภาพ (Bio-safety)

(๕) ประยุกต์การใช้ดัชนีชี้วัดสถานภาพของทรัพยากรชีวภาพที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และสนับสนุนกลไกเฝ้าระวังและติดตามการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของระบบนิเวศในพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยสร้างเครือข่ายให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วม

(๖) กำกับ ดูแลการเกษตรในพื้นที่สูงและพื้นที่ต้นน้ำ โดยควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตร ควบคู่กับการใช้มาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน

(๗) เร่งรัดการฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพดินที่เสื่อมโทรม โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตร เพื่อให้ประชาชนสามารถนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ได้

(๘) ควบคุมไม่ให้มีการดำเนินกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนที่ผิดกฎหมาย และคุ้มครองพื้นที่ปากแม่น้ำที่สำคัญ เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยนำมาตราการการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และให้มีการจัดทำพื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุ้มครองระบบนิเวศที่สำคัญ กำกับ ดูแลการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณชายฝั่งให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งลดการก่อสร้างที่ก่อให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่ง

(๙) อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และป่าชายเลนที่มีคุณค่าต่อระบบนิเวศ เช่น แนวปะการัง และหญ้าทะเล เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตทางทะเล คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลที่มีคุณค่า เพื่อการเรียนรู้ของประชาชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน และใช้เป็นดัชนีในการติดตามสถานภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศชายฝั่งในระยะยาว

(๑๐) สนับสนุนบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงพื้นบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และพื้นที่อ่าว รวมถึงสร้างกลไกการเฝ้าระวังการทำประมงที่ผิดกฎหมายในเขตการทำประมงพื้นบ้าน

(๑๑) คุ้มครองแหล่งอันควรรักษาทางธรณีวิทยา เช่น ซากดึกดำบรรพ์ ฟอสซิล เป็นต้น และพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรณีวิทยา โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการและบำรุงรักษา เพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยอย่างยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การปรับฐานการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
มุ่งเน้นการกำหนดและส่งเสริมนโยบายที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน รวมถึงการเตรียมพร้อมต่อมาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการค้าและการลงทุน โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๔.๑) การกำหนดและส่งเสริมนโยบายที่เอื้อต่อการปรับฐานเศรษฐกิจให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๑) กระตุ้นจิตสำนึกและความตระหนักทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคครัวเรือน ต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมในการบริโภคและการใช้ชีวิตประจำวัน โดยสนับสนุนการติดฉลากสิ่งแวดล้อม (Eco-Labeling) และฉลากแสดงประสิทธิภาพการใช้พลังงานของสินค้า (Minimum Energy Performance) โดยเฉพาะรถยนต์และสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งขยายผลและออกระเบียบการจัดซื้อ จัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Procurement) ในหน่วยงานภาครัฐ องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์การมหาชนในการกำกับของภาครัฐ ผลักดันมาตรการทางภาษีที่สนับสนุนการพัฒนาหรือยกระดับเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการรณรงค์ใช้ภาชนะหรือถุงพลาสติกชีวภาพ (Bio-plastic)

(๒) ปรับเปลี่ยนมาตรการทางการคลัง รวมถึงการปฏิรูปการบริหารจัดการงบประมาณของประเทศ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดการก่อกมลพิษ ตามแนวทางการปฏิรูประบบภาษีเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อม (Eco-Tax Reform)

(๓) พัฒนาตัวชี้วัดแสดงประสิทธิภาพเชิงนิเวศ (Eco-Efficiency Indicators) ของการพัฒนาในทุกภาคส่วน และสนับสนุนให้มีการติดตาม ตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เช่น ตัวชี้วัดปริมาณการใช้น้ำ การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดเทียบเคียงของแต่ละภาคการผลิต และนำไปใช้ประกอบการจัดทำนโยบายรายสาขาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น

(๔) สนับสนุนการก่อสร้างอาคารอนุรักษ์พลังงานขั้นพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ที่อยู่อาศัยและอาคารสีเขียว (Green Building) ระบบขนส่งมวลชน อาคารอนุรักษ์ด้านพลังงาน น้ำ การจัดการของเสีย และการสุขาภิบาลอื่นๆ เป็นต้น ที่เอื้อต่อการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๕) สนับสนุนการลงทุนเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อรักษาหรือเพิ่มคุณค่าของการบริการเชิงนิเวศ เช่น การลงทุนเพื่อการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน (Sustainable Forest Management) การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการลดการตัดไม้ทำลายป่าและการฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม (Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation: REDD) และการเก็บค่าบริการเชิงนิเวศ (Payment for Ecosystem Services: PES) เป็นต้น

(๖) ติดตามและเฝ้าระวังมาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อการค้าและการลงทุน ทั้งที่เป็นมาตรการฝ่ายเดียว (Unilateral Measures) ของภาคการค้าหลัก และมาตรการในกรอบทวิภาคี (Bilateral) และพหุภาคี (Multilateral) ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมพร้อมในการป้องกันหรือรองรับมาตรการดังกล่าว โดยสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาคเอกชน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการดำเนินนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการค้าและสิ่งแวดล้อม

๔.๒) การสนับสนุนการผลิตภาคเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๑) สนับสนุนทุนทางทรัพยากรและสร้างแรงจูงใจเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดหาแหล่งทุนและสร้างกลไกทางการตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ และให้ความรู้ในการลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรโดยใช้วิถีธรรมชาติ เป็นต้น

(๒) สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา และจัดทำพื้นที่ต้นแบบเพื่อสาธิตการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะวิถีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) เช่น การอนุรักษ์ดินและน้ำ การลดการก่อกมลพิษทางอากาศที่เกิดจากการเผาซากตอซัง และการนำเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรกลับไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น

(๓) พัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับมาตรฐานความปลอดภัย โดยสนับสนุนให้มีการรับรองสินค้าที่ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ

๔.๓) การสนับสนุนการผลิตภาคอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดย

(๑) สนับสนุนการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco-Industrial Parks) โดยเชื่อมโยงกับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ และการผังเมืองที่เหมาะสม

(๒) ผลักดันการใช้และยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมให้เป็นสากลในการจัดการองค์กรหรือสถานประกอบการ เช่น ISO 14000 สำหรับผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีศักยภาพ และพัฒนามาตรฐานสิ่งแวดล้อมภายในประเทศเพื่อยกระดับการจัดการของผู้ประกอบการรายย่อย เป็นต้น

(๓) เร่งจัดทำบัญชีผลกระทบสิ่งแวดล้อมรายสินค้า โดยการประเมินวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Assessment) และสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลระดับประเทศที่ถูกต้องและครอบคลุม รวมถึงกำหนดมาตรการในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมรายสินค้าแก่ผู้บริโภค เช่น ปริมาณการปลดปล่อยคาร์บอน (Carbon Footprint) และปริมาณการใช้น้ำ (Water Footprint) เป็นต้น

(๔) สร้างแรงจูงใจโดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และการคลังในการสนับสนุนกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมให้ได้มาตรฐานด้านมลพิษ และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร รวมถึงกำหนดให้ผู้ประกอบการแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยลงทุนในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังมากขึ้น

(๕) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีสะอาดภายในประเทศ รวมถึง การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม เพื่อสนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๖) ส่งเสริมมาตรการการแลกเปลี่ยนของเสียที่ไม่เป็นอันตรายจากอุตสาหกรรมเพื่อให้มีการนำกลับมาใช้ใหม่ (Waste Exchange) โดยสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมที่สามารถแลกเปลี่ยนของเสียที่ไม่เป็นอันตรายอย่างเป็นระบบ เพื่อลดปริมาณของเสียที่เกิดขึ้น

๔.๔) การสนับสนุนการท่องเที่ยวและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๑) พัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการท่องเที่ยวและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยสร้างแรงจูงใจในภาคการท่องเที่ยวและบริการให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการปล่อยมลพิษ รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เช่น การจัดทำมาตรฐานและออกใบรับรองสำหรับผู้ประกอบการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และผู้ประกอบการเชิงอนุรักษ์ โดยอาจให้สิทธิพิเศษในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้ประกอบการดังกล่าว เป็นต้น สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการรายย่อยในภาคการท่องเที่ยวและบริการในการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๒) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบการจัดการขยะมูลฝอยและน้ำเสีย เป็นต้น รวมทั้งกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวในบางฤดูกาลให้เหมาะสมกับศักยภาพในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว

๔.๕) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์

(๑) ส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทรัพยากรชีวภาพ การจัดการทรัพยากรชีวภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเกษตรแบบผสมผสานที่ส่งเสริมสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และการทำวนเกษตรแบบสวนบ้าน เป็นต้น

(๒) สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพตามแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืนให้ เป็นฐานของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาธุรกิจใหม่ การสร้างมูลค่าเพิ่ม การจัดการอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสร้างมาตรฐานสินค้าและบริการให้เป็นที่ยอมรับจากตลาดต่างประเทศ พร้อมทั้งสร้างกลไกกำกับให้เกิดการพัฒนาธุรกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพควบคู่กับการอนุรักษ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้น การสร้างรากฐานให้ประชาชนในสังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พร้อมกับสร้างความตระหนักใน

บทบาทตามภารกิจหน้าที่ และเสริมสร้างศักยภาพของทุกภาคส่วนในการร่วมกันบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างเหมาะสม โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๕.๑) การจัดการองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

(๑) สนับสนุนการเรียน การสอนหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education) ในโรงเรียน และนอกโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง การให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันที่เข้าใจง่ายและนำไปปฏิบัติได้จริง รวมทั้งการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ เช่น พิพิธภัณฑ์ทางธรณีวิทยา และซากดึกดำบรรพ์ สวนพฤกษศาสตร์ และศูนย์เรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น

(๒) ธารงค์ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสามารถแยกแยะพฤติกรรม รวมถึงประเภตสินค้าและบริการที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งนำเสนอทางเลือกในการปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถตัดสินใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม จนเกิดจิตสำนึกสาธารณะได้ในที่สุด

(๓) สนับสนุนการสร้างศักยภาพของสื่อมวลชนด้านสิ่งแวดล้อมในการสื่อสารด้านการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมจริยธรรมของสื่อ และสนับสนุนการสื่อสารด้านการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อมอย่างสร้างสรรค์

(๔) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายนักวิชาการอย่างต่อเนื่องให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และต่อยอดงานวิจัยและพัฒนา รวมถึงสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของนักวิชาการและภาคส่วนอื่นๆ เพื่อให้มีการนำผลงานวิจัยและวิชาการไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งในเชิงนโยบายและในการปฏิบัติ

(๕) กำหนดให้มีการติดตาม ประเมินผลด้านความตระหนักและความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในทุกภาคส่วน

๕.๒) การสร้างศักยภาพของหน่วยงานส่วนกลางในพื้นที่ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามภารกิจหน้าที่

(๑) จัดทำคู่มือและแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ในเรื่องต่างๆ โดยละเอียด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้าใจในการปฏิบัติภารกิจตามอำนาจหน้าที่อย่างแท้จริง รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรและองค์กรในระดับพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๒) พัฒนาศักยภาพในการประสานและบูรณาการการดำเนินงานในระดับจังหวัดและท้องถิ่น โดยสร้างเครือข่ายเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ และผลักดันการกำหนด

โครงการและแผนงานการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ จังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้ชัดเจน

(๓) สนับสนุนบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินงานและให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและติดตามตัวชี้วัดด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

๕.๓) การกระตุ้นบทบาทภาคเอกชนให้ดำเนินธุรกิจโดยมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

(๑) สนับสนุนบทบาทภาคเอกชนในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้อง ต่อเนื่อง และสามารถต่อยอดกับการจัดการจากภาครัฐ เช่น การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตที่ประหยัดการใช้ทรัพยากรและลดการปล่อยมลพิษและของเสีย และการสนับสนุนโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน เป็นต้น

(๒) สนับสนุนองค์กรเพื่อสังคม (Social Enterprise) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม หรือกองทุนอื่นๆ ที่มีรายได้จากการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(๓) ผลักดันให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม เช่น การจัดตั้งและดำเนินการระบบการมัดจำและคืนเงิน (Deposit-Refund System) สำหรับขวดพลาสติก ขวดแก้ว กระจก โลหะบรรจุภัณฑ์ การส่งคืนถ่านไฟฉาย และแบตเตอรี่เพื่อกำจัดหรือนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นต้น

๕.๔) การกระตุ้นบทบาทชุมชนและภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑) สนับสนุนให้เกิดเวทีร่วม (Promote closer dialogue) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานซึ่งกันและกัน

(๒) สร้างกลไกและองค์ความรู้เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ให้เกิดความตระหนักในคุณค่า และความรู้สึกเป็นเจ้าของและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(๓) กำหนดให้องค์กรภาคประชาสังคมมีการรายงานข้อมูลและผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและโปร่งใส เพื่อเป็นการเปิดเผยภาระรับผิดชอบ (Accountability) และส่งเสริมการติดตามข้อมูลจากภาคสาธารณะ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๖ การสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพและความพร้อมของทุกภาคส่วนในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากภัยธรรมชาติและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงความร่วมมือในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและรักษาความมั่นคงในการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๖.๑) การสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

(๑) เร่งจัดทำแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยง (Hot Spot) ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพื้นที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต รวมถึงพัฒนาและติดตามตัวชี้วัดเฝ้าระวังด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่เสี่ยงอย่างต่อเนื่อง เช่น การติดตามการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของน้ำทะเลอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาตัวชี้วัดเฝ้าระวังปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว เป็นต้น

(๒) สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา โดยมุ่งเน้นการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อระบบนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำ แนวทางการลดความอ่อนไหวและเปราะบางของระบบนิเวศและแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของภาคส่วนต่างๆ เช่น การพัฒนาพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ ภัยแล้ง และน้ำท่วม เป็นต้น

(๓) เร่งจัดทำแนวทางในการบูรณาการการสร้างภูมิคุ้มกัน และเตรียมรับมือกับความเสียหายทางภูมิอากาศ ให้เข้ากับเครื่องมือการพัฒนาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ที่คำนึงถึงความเสี่ยงทางภูมิอากาศของพื้นที่ การปรับหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการในพื้นที่เสี่ยง การกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในการก่อสร้างอาคารหรือสาธารณูปโภคในพื้นที่เสี่ยง แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นและแผนการจัดการลุ่มน้ำที่คำนึงถึงความเสี่ยงทางภูมิอากาศ เป็นต้น

(๔) เร่งติดตั้งและพัฒนาระบบเตือนภัยทางธรรมชาติในพื้นที่เสี่ยง พัฒนาเครือข่ายในการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยธรรมชาติที่อาจเกิดบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น

(๕) เร่งฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของทรัพยากรและระบบนิเวศ โดยมุ่งเน้นพื้นที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรุนแรง เช่น การกักเซาะชายฝั่ง และภัยธรรมชาติรุนแรง เป็นต้น

(๖) สนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น การเร่งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เสี่ยง การสร้างองค์ความรู้และศักยภาพในการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลาย เป็นต้น

๖.๒) การวางรากฐานสู่การพัฒนาแบบปล่อยคาร์บอนต่ำ

(๑) พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เป็นปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตของประเทศ ที่ได้มาตรฐานและต่อเนื่อง

(๒) ศึกษาศักยภาพและความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเชิงภาพรวมและรายสาขาตามภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคคมนาคมขนส่ง ภาคการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และภาคของเสีย เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและจัดลำดับความสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

(๓) จัดทำเป้าหมายและแผนปฏิบัติการระยะกลาง และระยะยาวในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยสมัครใจ โดยคำนึงถึงประโยชน์ร่วม (Co-Benefits) ในด้านอื่นๆ เช่น ความมั่นคงทางพลังงาน การลดภาระในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และการช่วยเหลือผู้ประกอบการในการปรับตัวหรือเตรียมรับมือกับมาตรการกีดกันทางการค้า และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

(๔) ผลักดันและส่งเสริมกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีในการนำกลไกความร่วมมือและการสนับสนุนต่างๆ เช่น การเงิน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพ และการวิจัยและพัฒนา เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานภายในประเทศ โดยมุ่งเน้นกรอบความร่วมมือที่สมประโยชน์ (Win-Win) สอดคล้องและต่อยอดกับนโยบายของประเทศ

(๕) ลดการผลิตพลังงานโดยใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล ควบคู่กับการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งพลังงานหมุนเวียนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคำนึงถึงความสมดุลในการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารและพลังงานไปพร้อมๆ กัน

(ใส่ Flowchart)

ส่วนที่ ๕

กลไกการขับเคลื่อนกรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ไปสู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนกรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) ให้เกิดผลในการปฏิบัติโดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) โดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) มีกลไกและแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

๕.๑ นำกรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) ที่ได้ผ่านการร่วมระดมความคิดเห็นกับกลุ่มภาคีการพัฒนาต่างๆ คณะอนุกรรมการแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) ให้ความเห็นชอบแล้ว ประสานสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พิจารณานำกรอบแนวคิดและทิศทางดังกล่าว บรรจุไว้ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ต่อไป เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ครอบคลุมและมีการดำเนินงานที่คำนึงถึงมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและการพัฒนาของประเทศไทย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

ทั้งนี้ กรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติฯ ดังกล่าว จะได้รับการผลักดันให้มีการบูรณาการไว้ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ทั้งนโยบายของรัฐบาล ที่จะถ่ายทอดสู่หน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค จังหวัด และท้องถิ่น รวมทั้งการนำเสนอแผนจากหน่วยงานปฏิบัติสู่หน่วยงานผู้ตัดสินใจ (Top-down & Bottom-up Plan) ผ่านการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ๔ ปี ยุทธศาสตร์กระทรวง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนปฏิบัติราชการที่สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง รวมทั้งความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการตาม แผนงาน/โครงการ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

๕.๒ กรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ที่ได้รับความเห็นชอบแล้ว จะเป็นกรอบในการจัดทำรายละเอียดของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ตามมาตรา ๓๕-๓๖ ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดย (ร่าง) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ เพื่อให้เกิดการยอมรับและถือเป็นนโยบายสาธารณะ จะได้นำเสนอต่อ คณะอนุกรรมการแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามลำดับ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ และจัดทำเป็น แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป ทั้งนี้ หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น จะได้นำไปแปลงไปสู่การปฏิบัติต่อไป ซึ่งรวมถึงการจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับภาค แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด แนวทางการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน และกรอบแนวทางในการจัดสรรเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมมลพิษ. (ร่าง) รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี ๒๕๕๒. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๓.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ : เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ลีออคอินดีไซด์เวิร์ค, ๒๕๕๒.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๓ ของ สศช. ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑. วันศุกร์ที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๓. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบนโยบายและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ: กรณีศึกษาด้านทรัพยากรแร่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิบูลย์การปก, ๒๕๕๑.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาระดับเคลื่อนแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิบูลย์การปก, ๒๕๕๓.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพฯ: บริษัท สตุดีโอ จี บาร์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๓ กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๓.